Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

…гэтэмнай 1921 оной …абриин 21-һээ гарана | № 293 (14313) | 1973 оной декабриин 15, суббото | Сэн 2 мүнгэн

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР П. А. ОБАРЧУК ГЭГШЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түрэһөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, техническэ мэргэжэл олгохо һуралсалай системэдэ олон жэлэй туршада һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө Улаан-Үдэ хотын техническэ мэргэжэл олгодог городской № 2 училищиин директор нүхэр **Обарчук** Петр Анисимовичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй** грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо В. УБЕЕВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.

1973 оной декабриин 13.

СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сесси

ТҮСЭБТЭ ТАБАН ЖЭЛДЭ—ГАБШАГАЙ АЖАЛ

…СР-эй наймадахи зар… Верховно Соведэй до… …хи сесси Кремль соо …мэрээ үргэлжэлүүлбэ. …дын ба гадаадын поли… тушаа партиин XXIV …ын шиидхэбэринүүдые …дээрэнь бэелүүлхэ …р КПСС-эй ЦК-гай По…рогой хэжэ байһан ябуулгые, партиин ЦК… һаяхан болоһон Пленум… КПСС-эй ЦК-гай Ге…льна секретарь нүхэр …Брежневэй хэлэһэн …огоо хэһэн сэгнэлтэ бо…олололнуудые депута… гүйсэд дүүрэнээр һай… дэмжэһэн байна.

…ммунизм байгуулгын …шухала зорилгонуудые …эн хэлсэхэ зуураа, оло…нальна Эхэ ороной… арадуудай түлөөлэг… табан жэлэй түсэбые …дэнь амжалтатайгаар …эхэ хэрэгтэ тон шухала шанартай байха 1974 … түсэбые дүүргэхэ ба …лэн дүүргэхэ талаар то…й арга замуудые ха…ба. Депутадуудай хэлэ… бүхы үгэнүүд ороной… экономическа хүсэ ша… саашадань хүгжөөхэ, …зоной материальна бай… культурна ажаһуудал …аруулгада сүм зорюу…нхай.

…кабриин 13-най үглөө… 10 часта СССР-эй Вер… Соведэй палатануудай …аниин зал соо нацио…ностьнуудай Соведэй …адууд сугларба.

…путадууд, мүн эндэ …аһан айлшад нүхэд … **Пельшын, Д. С. По…нин, А. Н. Шелепинэй, … Машеровэй, Б. Н. …маревой, Д. Ф. Устино…** …орожо ерэхэдэ альга та…аар угтаа.

…СР-эй Верховно Сове… Национальностьнуудай …эй түрүүлэгшэ депутат … **Насриддинова** заседа…ээбэ.

…СР-эй арадай ажахые …өөхэ 1974 оной гүрэнэй …, СССР-эй 1974 оной …нэй бюджет тухай ба …Р-эй 1972 оной гүрэнэй …едэй гүйсэдхэл тухай …алнуудаар түсэблэлгын…етнэ ба һалбаринуудта …атай комиссинуудай нэ… элидхэлые Националь…нуудай Соведэй түсэб…бюджетнэ комиссиин …үлэгшэ депутат К. М. …имов хэбэ. Манай пар… XXIV съездын баталан …ан эб найрамдалда дура… политика бэелүүлхэ та… КПСС-эй ЦК ба Совет …ительствын бэелүүлһэн …кэ ябуулгануудай …р һүүлэй үедэ уласхоо…ын шахардуу байдал …эд һуларһан байна. …эй дээрэ бата бэхи эб …амдал ба аюулгүй бай… хангахын түлөө тэмсэл… …оммунис партиин, Совет …жительствын ба нүхэр … Брежневэй аша үрэ …эй ажал ябуулгые бүхы …т хүнүүд халуунаар дэм… байна. Эдэ бүгэдын …ар манай орондо комму… байгуулха амгалан ажалай зорилгонуудые шиидхэлгэдэ бүхы анхарал оролдолгоёо хандуулха, хүсэ шадал ба мүнгэн зөөри улам ехээр элсүүлхэ арга олдоно.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй политическэ ба эмхидхэлэй тон ехэ ажал ябуулһанай, түсэбтэ даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй үргэн далайсатайгаар дэлгэрһэнэй ашаар арадай ажахын түсэбэй социально-экономическа гол даабаринууд 1973 ондо дүүргэгдэхэ ба үлүүлэн дүүргэгдэхэ байна.

СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ 1974 оной түсэбэй проект тухай элидхэлшэ хэлэхэ зуураа, оронойнмай национальна доход 6,5 процентээр ургаха, промышленна продукци үйлэдбэрилгэ 6,8 процентээр дээшэлхэ гэжэ тэмдэглээ. Хүдөө ажахын материально-техническэ үндэһэ һуури саашадань хүгжөөхэ талаар ехэ хэмжээнүүд хараалагданхай.

Хүн зоной байдал һуудал саашадань һайжаруулха талаар хэмжээнүүд түсэб соо хараалагдана. Хүн бүхэнэй бодото олзо доход 5 процентээр дээшэлхэ байна. Ниитын хэрэглэмжын фонднууд 82,5 миллиард түхэриг болохо.

СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ 1974 оной гүрэнэй түсэб ба палатануудай саг үргэлжын комиссинуудай хэһэн заһабаринуудые хараада абан, гүрэнэй түсэб тухай хуули һайшааха дурадхал К. М. Герасимов оруулба. Тэрэшэлэн СССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджет ба хэгдэһэн заһабаринуудые хараада абан, гүрэнэй бюджет тухай хуули баталха гэһэн дурадхал элидхэлшэ оруулаа. СССР-эй 1972 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосоо баталха гэһэн дурадхал хэгдээ.

Түсэб болон бюджет хаража үзэлгэ дээрэ саг үргэлжын комиссинууд арадай ажахыда эд хэрэгсэл арьбалха асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулһан байна. Арадай ажахыда материальна эд хэрэгсэл хэрэглэхэ ябадал бүхыдөө нилээд һайжарһан байха юм. Гэхэтэй хамта зарим министерство болон зургаануудай предприятинуудта материальна эд хэрэгсэл гамтайгаар гаргашалхын түлөө шанга тэмсэл хэгдэнэгүй. Материальна эд хэрэгсэл гамтайгаар гаргашалха талаар табан жэлэй түсэбэй даабаринуудые дүүргэхэ хэрэгтэ зорюулагдаһан Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй түсэблэлгэ-бюджетнэ комиссинуудай ажал ябуулга тухай элидхэлшэ тодорхойгоор хэлээ.

Украинын ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо депутат **Н. Т. Кальченко** трибунада гараба. Манай партиин ЦК-гай һаяхан болоһон Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй гүн гүнзэгы ба эли тодоор хэлэгдэһэн үгэ соо уласхоорондын байдалда, манай ороной социально-экономическа хүгжэлтэдэ тон зүб тобшолол хэгдэжэ, шухала шэнэ, харюусалга ехэтэй зорилгонууд табигдаба гэжэ тэрэ хэлээ.

Украинын таряашад ажалай толотомо амжалтануудаар энэ жэлые түгэсхэжэ байна. Үзэгдөөгүй баян ургаса хуряагдаа.

Республикадамнай Хани барисаанай орден барюулхаяа ерэхэдээ, Леонид Ильич Брежневэй жэл бүхэндэ Украинын гүрэндэ худалдаха ороохо таряанай доодо захын хэмжээн миллиард пүүд байха гэжэ хэлэһэн заабарие бидэнэр хүдөө ажахын талаар 1974 оной түсэб зохёоходоо эшэ үндэһэн болгоһон гээшэбди. Энэ заабарие бэелүүлхын тула республикадамнай тодорхой хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэжэ байна.

Н. Т. Кальченко 1974 оной гүрэнэй түсэб ба бюджедэй проектнүүдые баталха гэһэн дурадхал оруулаа.

Азербайджанай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ депутат **К. А. Халилов** трибунын дэргэдэ ерэнэ. Манай ороной туйлалтануудта Азербайджанай ССР-эй хүдэлмэришэд, колхознигууд болон интеллигенци өөһэдынгөө ажалаар хубитаяа оруулалсаһан байна гээд тэрэ хэлээ. Табан жэлэй гурбадахи жэлые габшагайшалгын, шиидхэхы удхатай жэл болгохо тушаа партиин, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Леонид Ильич Брежневэй өөрынь хандалгые республикын ажалшад халуунаар, ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтаа. Республикын экономикодо туйлагдаһан элитэ амжалтанууд тухай депутат сессидэ элидхээ. Табан жэлэй түсэбөөр тогтоогдоһон хэмжээндэ тааруугаар промышленность хурдан түргэнөөр хүгжэнэ.

1974 оной ба бүхы табан жэлэй ехэ түсэбые Азербайджанай ССР-эй ажалшад нэрэтэй солотойгоор дүүргэхэ гээд депутат найдуулаа.

Индидэ Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр, хани ёһоор айлшалһанай дүнгүүдтэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй үгэһэн үндэр сэгнэлтые Казахстанай ажалшад бүхы совет арад шэнги нэгэн һаналтайгаар дэмжэнэ гээд Казахстанай КП-гэй Алма-Атын обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **А. Аскаров** хэлээ. Энэ сэгнэлтэ манай бүхы хүдэлмэришэд, колхознигууд ба ажалша интеллигенциин һанал бодолые харуулна. Амжалтатайгаар дүүрэһэн айлшалалгын дүнгүүд хадаа уласхоорондын байдалда болоһо байһан таарамжатай хубилалтануудые бата бэхи шэнжэтэй болгохо гэжэ КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй табиһан зорилгые бодотоор бэелүүлгэ болоно гэжэ тэдэнэр тоолоно.

Промышленность болон хүдөө ажахыда Алма-Атын областиин ажалшадай туйлаһан амжалтанууд тухай депутат дэлгэрэнгыгээр хэлээ. 1974 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб ба гүрэнэй бюджет интернациональна гүн гүнзэгы удхатай гээд тэрэ онсолон тэмдэглээ. Эдэнэр манай бүхы ороной, аха дүү республика бүхэнэй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ гэжэ хараална.

Армениин промышленна үйлэдбэриин хэмжээн табан жэлэй гурбадахи жэлдэ горитойгоор ургаа гээд Закавказиин түмэр замай Ленинакан станциин локомотивай депогой начальник депутат **С. А. Микаелян** сессиин трибуна дээрэһээ хэлээ. Хэдэ хэдэн шэнэ предприяти ашаглалгада үгтөө. Олон янзын промышленна продукци бүтээн гаргагдадаг болоо.

Армениин үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэ тухай тогтоходоо, Разданска горно-химическэ комбинадай бүхы барилгануудые түргэнөөр ашаглалгада үгэхын тулада мүнгэ зөөри нэмэжэ һомолхо шухала байһые үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Арадай хэрэглэлэй эд бараа бүри ехээр гаргалгатай, промышленна эд бараанай баазануудые, овощ ба хартаабха хадагалха газарнуудые, мүн бусад түхеэрэлгэнүүдые барилгатай холбоотой асуудалнуудые депутат табиһан байна.

1974 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб ба гүрэнэй бюджет Советскэ Союзай экономикын шууд сэхэ ургалта тухай, манай партиин, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедэй экономическа политикын зүб байһан тухай гэршэлжэ үгэнэ гээд С. А. Микаелян мэдүүлээ.

Узбегэй ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо депутат **Т. Н. Осетровтэ** үгэ үгтэбэ. Ороной бодото эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ үндэһэлэн зохёогдоһон 1974 оной түсэб ба бюджедые СССР-эй Верховно Совет зүбшэн хэлсэжэ байна гээд тэрэ тэмдэглээ. Эдэнэр союзна республика бүхэнэй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй шууд түргэн хүгжэлтые хараалһан байна. Мүн ниитэ союзна экономическа хүсэ шадалые түргэнөөр ургуулан дэбжээлгэ түрүүшын ээлжээнэй зорилгомнай гэжэ союзна республиканууд тоолоно.

Юһэдэхи табан жэлэй түсэбүүдые республикын амжалтатайгаар дүүргэжэ байһан тухай депутат хөөрөө. Республикын түүхэй эдэй нөөсэнүүдые улам һайнаар хэрэглэхэ тухай хэдэн дурадхал тэрэ оруулһан байна. Узбекистанда промышленностиин элдэб олон предприятинуудые барихада, таарамжатай эрхэ байдал бии гэжэ тэрэ һанамжалан хэлээ.

Химическэ промышленностиин министр депутат **Л. А. Костандовто** түрүүлэгшэ — Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. Е. Лобанок үгэ үгэбэ. Орон дотор хүсэн түгэлдэр химическэ промышленность байгуулха тухай Коммунис партиин ба правительствын саг үргэлжын анхарал оролдолгые үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Тэрэнэй хүгжэлтэ промышленностиин бүхы һалбаринуудта техническэ дэбжэлтэ хангаха хэрэгтэ ехэ удха шанартай. Химическэ промышленностиин продукци хүдөө ажахын үйлэдбэрие бүри ашаг ехэтэй болгохо шухала зүйл боложо үгэнэ.

Арадай материальна байдал улам һайжаруулха, соёл болбосоролыень бүри дээшэлүүлхэ гэһэн түсэбтэ табан жэлэй гол экономическа зорилгонуудые шиидхэлгэдэ туһалдаг химическэ үйлэдбэриин тиимэ һалбаринууд булюу түргэнөөр хүгжөөгдэнэ.

Химическэ промышленностьда 1974 ондо үйлэдбэриин хэмжээе 10 гаран процентээр нэмээхэ гэжэ хараалагданхай. Хараалагдаһан даалгабаринуудые нэрэтэй солотойгоор дүүргэхын тулада совет химигүүд бүхы юумэ хэхэ гээд министр найдуулаа.

Түсэбтэ табан жэлэй ехэ ехэ барилганууд республика доторнай үргэнөөр бодхоогдожо байна гэжэ Чувашай АССР-эй Порецкэ районой дунда һургуулиин багша депутат **Г. Н. Осокина** мэдээсэбэ. Республика дотор юрэнхы эрдэмэй һургуули хүгжөөхэ тухай тэрэ дэлгэрэнгыгээр хөөрөөд, 1974 оной гүрэнэй түсэб, гүрэнэй бюджет баталхые дурадхаба.

Молдавиин ССР-эй «Маяк» колхозой ахамад зоотехник, депутат **И. Х. Добриогло** үгэ хэлэхэдээ, научно-техническэ дэбжэлтын үндэһөөр үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудые хүгжөөн һайжаруулхын тула Коммунис партиин бэелүүлжэ байгаа хараа шэглэл продукци үйлэдбэрилгые ехэдхэлгэдэ, шанарыень һайжаруулгада шэнэ амжалтануудые туйлаха арга олгоно гэжэ тэмдэглээ. Бүтээсэ ехэтэй техникэ хэрэглэн, минеральна үтэгжүүлгэ оруулан, газараа уһалан, Молдавиин колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд хүдөө ажахын ургамалнуудай үндэр баян ургаса хуряана, ниитын мал ажалай ашаг шэмэ дээшэлүүлнэ. 1 миллион тонно ороохо таряа гүрэндэ түрүүшынхеэ худалдаабди.

Шухала хэрэгтэй машина, түхеэрэлгэнүүдэй үгы байһан дээрэһээ хүдөө ажахын үйлэдбэри хурдан түргөөр хүгжөөгдэжэ биранагүй гэжэ депутат хэлэбэ. Мал ажалда, тэжээл буйлуулгада шухала хэрэгтэй машина бүтээдэг шэнэ министерство энэ асуудал шиидхэлгэдэ шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ гээд найдажа байһанаа тэрэ мэдүүлээ.

Манай ороной туйлаһан амжалтанууд — совет хүнүүдэй шэн габьяата ажалай үрэ дүн мүн. КПСС-эй ЦК-гай, Совет правительствын, ЦК-гай Политбюрогой эсэшэ сусашагүй агуа үрэ ехэтэй ажал ябуулгын үрэ дүн. Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй өөрынь туһа нэмэри болоно гээд Латвиин ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат **Ю. Я. Рубэн** хэлэбэ. Латвиин экономикодо шухала хэдэ хэдэн асуудалнуудые тэрэ табиһан байна. Тодорхойлон хэлэхэдэ, мебель бүтээлгэдэ СССР-эй Госплан, СССР-эй Ой модоной ба модо болбосоруулгын промышленностиин министерство анхаралаа ехээр табиха зэргэтэй гэжэ тэрэ тоолоно. Юундэб гэхэдэ, мебель бүтээдэг үйлэдбэриин эдлэл хэрэгсэлнүүд манай орон дотор үргэнөөр алдаршажа байнхай. Республика дотор шэнгэн минеральна үтэгжүүлгэнүүдые гаргадаг завод бариха тухай дурадхал оруулба.

Байгша ондо 775 мянган тонно хлопок хуряаха гэһэн дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые Таджикистанай хүдөөгэй ажалшад хлопок тарижа ургуулдаг республикануудай партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаан дээрэ абаа һэн гэжэ Таджигай ССР-эй Ломоносовой нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, депутат **Т. Садриддинов** хэлэбэ. Энэ харюусалгата найдуулгаяа дүүргэхэ гээшэ манай гол зорилго, ажахы бүхэнэй, ажалшан бүхэнэй нэрэ хүндын хэрэг болоһон байгаа. Бидэ үгэеэ нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ, хараалһан түсэбөө үлүүлээбди.

Хлопок ургуулагшадай ажал хүдэлмэридэ Леонид Ильич Брежневэй хандуулһан анхарал энэ ехэ амжалтадамнай бидэнэртэ илангаяа туһалһан байна гэжэ оратор тэмдэглээ. Орон дотор хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ Коммунис партиин, Совет правительствын ехэ анхарал хандуулга мүн лэ туһалһан байна.

Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ коммунис байгуулалтада шэнэ амжалтануудые туйлахын тула бүхы юумэ хэхэбди гэжэ үгэ хэлэгшэ республикын хүдөөгэй ажалшадай үмэнэһөө найдуулба.

Үнгэрһэн гурбан жэлэй турша соо хизаарай экономическа хүгжэлтын дүнгүүдые Хабаровска хизаарай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ, депутат **Г. Е. Подгаев** согсолоо.

Экономико саашадань хүгжөөлгэтэй холбоотой асуудалнуудта тэрэ гол анхаралаа хандуулһан байна.

Саг үргэлжын комиссинуудай оруулһан заһабаринуудые хараада абажа, 1974 оной гүрэнэй түсэб, гүрэнэй бюджет баталхые Г. Е. Подгаев дурадхаа.

Киргизэй ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат **А. С. Суюмбаев** хүдөө ажахын һалбарида түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлэй дүнгүүд тухайда тогтон хэлэхэдээ, арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ асуудалнуудта онсолон тогтоһон байна.

Сесси дээрэ зүбшэлэгдэжэ байһан 1974 ондо арадай ажахы хүгжөөхэ түсэб, гүрэнэй бюджет олон үндэһэ яһатанһаа бүридэһэн бүхы совет гүрэнэй, мүн союзна республика бүхэнэй саашанхи һалбаран хүгжэлтэ хангаха гээд найдажа байһанаа А. С. Суюмбаев мэдүүлээ.

Энээгээр Национальностьнуудай Соведэй хоёрдохи заседани дүүрэбэ.

* * *

СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сессиин Союзай Соведэй гурбадахи заседани декабриин 13-най үдын хойно Кремльдэхи СССР-эй Верховно Соведэй Палатануудай заседаниин зал соо эхилбэ.

Нүхэд **Л. И. Брежневэй, Ю. В. Андроповой, А. А. Гречкын, А. А. Громыкын, А. П. Кириленкын, Ф. Д. Кулаковой, Д. А. Кунаевай, К. Т. Мазуровай, Н. В. Подгорнын, П. Н. Демичевэй, Г. В. Романовай, М. С. Соломенцевэй, В. И. Долгихай, И. В. Капитоновой, К. Ф. Катушевай** ерэхэдэнь, депутадууд болон айлшад нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтаа.

Союзай Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, депутат **Б. Е. Патон** заседани дээрэ түрүүлэгшээр һууба. 1974 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай, СССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджет тухай, СССР-эй 1972 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай асуудалнуудые заседани дээрэ зүбшэн хэлсэлгээ үргэлжэлүүлһэн байна.

Москвагай ажалшадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ, депутат **В. Ф. Промыслов** түрүүлэн үгэ хэлэхэдээ, КПСС-эй XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ манай ленинскэ партиин ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй туйлай ехэ туһа нэмэри хэжэ байһыень москвагайхид, бүхы совет хүнүүдтэл адли, үндэрөөр сэгнэнэ гэжэ мэдүүлбэ. Коммунис байгуулалтын асари ехэ зорилгонуудаар, эб найрамдалта программын бэелүүлэгдэжэ байһаар урмашан зоригжоһон Москвагай ажалшад түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы жэлдэ ажалай шэнэ амжалта, илалтануудые туйлаһан байна.

Оршон гарахаяа байһан жэлдэ манай Эхэ ороной ниислэл хотые хүгжөөхэ түсэб партиин Центральна Комитедэй, Совет правительствын зүгһөө Москва тухайда саг үргэлжын анхарал оролдолгын хандуулагдажа байһанай шэнэ гэршэ болоно гээд оратор тэмдэглээ. Түсэбэй проектын үндэһөөр Москвагай промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 6 процентээр ургаха юм. Үдэр хоногой үнгэрхэ тудам социалис мүрысөөн улам үргэдэнэ, ажалшадай коллективүүд угтамжын түсэбүүдые абана.

Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин машина, гэр һуудалай приборнуудые бүтээлгын министр **В. Н. Доенин** ендэртэ гараба. Партиин XXIV съезд экономическа гол зорилго табяа һэн гэжэ тэрэ хэлээ. Энээниие шиидхэлгэһээ арадай байдал һайжарха, соёлой хэмжээн дээшэлхэ байна.

1974 ондо министерствын предприятинуудай, эмхинүүдэй коллективүүдэй үмэнэ байһан зорилгонуудта министр дэлгэрэнгыгээр тогтон хэлэбэ.

Москва шадарай «Электросталь» гэжэ электрометаллургическа заводой булад хайлуулагша, депутат **В. Д. Постников**, Туркменистанай КП-гэй ЦК-гай секретарь, депутат **В. Н. Рыков**, Грузиин ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат **Г. Д. Джавахишвили**, Костромской областиин «Россия» колхозой зоотехник, депутат **И. И. Пашкина**, Таджикистанай КП-гэй ЦК-гай секретарь, депутат **А. И. Шитов** гэгшэд заседани дээрэ үгэ хэлээ.

* * *

Забһарлалгын һүүлээр заседани Союзай Соведэй түрүүлэгшэ, депутат **А. П. Шитиковэй** түрүүлэлгэ доро үргэлжэлһэн байна.

«Башнефтехимзаводы» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй начальник, депутат **А. М. Петров**, КПСС-эй Архангельска обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **Б. В. Попов**, «Вахрушевуголь» гэжэ комбинадай «Волочанский» разрезэй горно мастер депутат **В. И. Страхов**, Краснодарай хизаарай КПСС-эй Каневска райкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **В. П. Назаренко**, Омско нефть үйлэдбэрилдэг комбинадай генеральна директор, депутат **В. А. Рябов**, Казахстанай КП-гэй Кокчетавска обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **Е. Н. Ауельбеков** гэгшэд заседани дээрэ үгэ хэлэбэ.

Энээгээр Союзай Соведэй заседани дүүрэһэн байна.

СССР-эй Верховно Соведэй сесси декабриин 14-дэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).



Владимир Леонтьевич Автайкин хориң долоодохи жэлээ Улаан-Үдын локомотивна деподо ажаллана. Тэрэ халаан бүриингөө даабари 25—30 процентээр үлүүлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: локомотивна депогой эрхим токарь В. Л. Автайкин, залуу токарь Ю. Масленников.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ТҮРҮҮ КОЛХОЗДО—ФЕДЕРАЦИИН ШАН

Һаяхан Мухар-Шэбэрэй «Искра» колхозой таряашад болон механизаторнууд Соёлойнгоо байшанда сугларжа, хэһэн ажалайнгаа дүн гаргаба. Түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы, гурбадахи жэлые һайн үрэ дүнтэйгөөр дүүргэхэ гэһэн зорилго ажахын хүдэлмэрилэгшэд урдаа табиһан юм. Байгша ондо механизаторнууд гектар бүриһөө 16,6 центнер ороохото ургамалнуудые хуряажа, бүхыдөө 98.550 центнер ороохо абаа. Ажахы гүрэндэ таряа тушааха түсэбөө 11.670 центнерээр үлүүлээ гэхэ гү, али элеваторто 30 мянган центнер ороохо ябуулаа. Таряа хуряаха хүдэлмэреэ эмхи гуримтайгаар ябуулһанай, гүрэндэ ороохо худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэнэй түлөө «Искра» колхоз РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг, 1500 түхэриг шанда хүртэһэн юм.

КПСС-эй Буряадай обкомой хүдөө ажахын таһагые даагша И. П. Зинченко шангыень барюулаад, саашадаа бүри һайнаар ажаллахыень эндэ сугларгашадта хүсэбэ.

Ажахын главна агроном И. М. Козлов, инженер И. С. Костикин, дүй дүршэлтэй механизатор В. Л. Федоров, комбайнер С. Я. Горюнов, колхозой түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай Герой Е. В. Иванов гэгшэд суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, саашанхи зорилгонууд тухайгаа тогтоһон байна.

Тракторно-таряан ажалай дүрбэдэхи бригада байгша ондо гектар бүриһөө 21,8 центнер таряа хуряажа, ажахы соогоо түрүүлбэ. Тус бригадые дүй дүршэлтэй механизатор Георгий Кузьмич Тихонов хэдэн жэлэй туршада хүтэлбэрилнэ.

«Ерэхэ жэлэй баян ургаса —намарһаа эхитэй» гэжэ таряашад тон зүб хэлсэдэг гээшэ. Хойто жэлдэ эндэхи механизаторнууд гектар бүриһөө 18 центнер ороохото ургамалнуудые, 120 центнер овощ, 95 центнер хартаабха ургуулжа абахаар хараална. Тус колхоз гүрэндэ 25 мянган центнер таряа худалдаха түсэбтэй.

Урдаа табиһан зорилгонуудаа амжалтатайгаар дүүргэхын тула механизатор бүхэн оролдожо байнхай гэжэ онсо тэмдэглэхээр. Ерэхэ жэлэй ургасада 17300 центнер хүрэнгын ороохо хааха түсэб бүри эртэ, намар дүүргэгдэһэн юм. Үрэһэндэ хаагдаһан бүхы ороохоной 11 мянган центнерынь тарилгын шанарта хүргэгдэнхэй. Энээнэй 10 мянган центнер шэнисэнь 1-дэхи классай. Үрэһэнэй таряа сэбэрлэхэ хүдэлмэрие эмхи гуримтайгаар ябуулжа шадаһанай ашаар иимэ һайн үрэ дүн туйлажа шадана бшуу.

Хабарай тарилгада хүдэлгэгдэхэ оньһон техникэ заһабарилха хүдэлмэри түлэг ябуулагдана. Энэ шухала хүдэлмэридэ дүй дүршэлтэй механизаторнууд табигданхай. Һаянай байдалаар «Искра» колхоздо 8 трактор, 9 сеялкэ, 7 плуг, 3 комбайн заһабарилагдаба. Бүхы техникээ тэдэнэр Совет Ариин һайндэр болотор бэлэн болгохо зорилготой.

Б. ЖАМБАЛОВ,
манай корр.

1975 ОНОЙ ТҮСЭБӨӨР

Социалис Ажалай Герой, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Алексей Павлович Кудряшевой нэрэ соло холуур суурхадаг болонхой. Тэрэнэй даадаг бага комплексно бригадын хүдэлмэришэд һарадаа хоёр мянган кубометрһээ дээшэ модо бэлэдхэжэ, түрүү ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Эдэнэр юһэдэхи табан жэлэй эхинһээ 80 мянган кубометр модо бэлэдхээд, мүнөө 1975 оной түсэбөөр хүдэлжэ байна.

Хандагатайн леспромхозой хүдэлмэришэд энэ түрүү коллективһээ жэшээ абан, улам эдэбхитэйгээр ажаллана. Олохон хүдэлмэришэд гурбадахи, шиидхэхы жэлэйнгээ даабари амжалтатайгаар дүүргэнхэй.

Н. ТЮРНЕВ.

ҮҮСХЭЛШЭД УРЯАЛНА

Бэшүүрэй совхозой Шэбэртын һү һаалиин фермын хүдэлмэрилэгшэд байгша оной эхеэр һү ехээр һаахын түлөө мүрысөө дэлгэрүүлхэ гэһэн үүсхэл гаргаа һэн. Үбэлэй һарануудта үнеэн бүриһөө 1300 килограмм һү һааха гэжэ һаалишад үгэеэ үгэһэн байна. Урдаа табиһан зорилгоёо заатагүй дүүргэхэ гээд эндэхи малшад эрид шууд шиидэнги байгаа һэн.

Эдэнэрэй хүдэлмэриин дүн мүнөө ямар гээшэб? Байгша оной 11 һарын дүнгөөр энэ фермын һаалишад үнеэн бүриһөө 2228 килограмм һү һаагаа. һү һааха жэлэйнгээ түсэб 114 процент дүүргэбэ.

Фермын һаалишад Д. Г. Гармаева, М. В. Конечных, М. Ц. Цыбиков болон бусадай оролдосото ажалай ашаар һайн үрэ дүн туйлагдаба. Һаалишан Дулма Гармаевна Гармаева жэл соо үнеэн бүриһөө 2300 килограмм һү һааха уялга абаһан аад, байгша оной 11 һара соо үнеэн бүриһөө 2540, М. В. Конечных—2495 килограмм һү һаагаа. Залуу коммунистнууд Л. И. Плотникова, Л. Б. Нильцагаева гэгшэд һайнаар хүдэлнэ.

Партиин гэшүүндэ кандидат Люба Плотникова жэл соогоо үнеэн бүриһөө 2000 килограмм һү һааха уялгатай аад, энэ жэлэй 11 һара соо 2156 килограмм һү һааба. Любовь Ивановна аймагай Соведэй депутадаар һунгагданхай.

— Фермынтнай ажал ямараар ябанаб,—гээд һонирхобобди.

—Һүн яһала ехээр һаагданал даа,—гэжэ Люба харюусаба.

Уялгаяа дүүргээб. Сэбэр, һайхан һү тушаахын тула оролдонобди. 2—3 дахин шүүнэбди. Иимэ һү һаажа, гүрэндэ тушаахын түлөө бүхы фермээрээ тэмсэнэбди.

Фермын улаан булан соо Улаан туг харанабди. Совхоз соогоо түрүү һуури эзэлһэнэйнгээ түлөө фермэ иимэ шанда хүртэнхэй. Стенд дээрэнь һаалишадай ажалай үдэр бүриин дүн, социалис уялгануудай дүүргэлтэ харуулагдана.

Шэбэртын фермын хүдэлмэрилэгшэд алхасаяа жэгдэдхэнэ. Эдэнэрэй үүсхэл эдэбхи бусадые уряална.

И. ИСТОМИН.

РАЙОННО ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

АМЖАЛТА ТУЙЛАХА АРГАТАЙ

— Үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада Прибайкалиин аймагай ажалшад, бүхы совет арадта адляар, партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые бодотоор дүүргэхын түлөө урма зоригтойгоор ажаллаһан байна, — гээд, Прибайкалиин аймагай 22-дохи партийна конференци дээрэ тоосоото элидхэл хэхэдээ, партиин райкомой нэгэдэхи секретарь **Н. Е. Шелковников** мэдүүлбэ.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүд, КПСС-эй ЦК-гай тогтоолнууд, Буряадай областной XXVII, Прибайкалиин тоосоото һунгалтын конференцинүүдэй тогтоолнууд партиин Прибайкальска райкомой ажалда гол хүтэлбэри болоһон байна. Үнгэрһэн тоосоото үе соо аймагай партийна организаци ажалшадые табан жэлэй түсэб амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ элсүүлхэ талаар нилээд ехэ ажал хэһэн байна. Үйлэдбэриин ашаг үрэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ КПСС-эй райком гол анхаралаа хандуулжа байгаа. Тэрэшэлэн научно-техническэ дэбжэлтые хурдадхаха, ажалай хүтэлбэриин эмхидхэлые нарижуулха, продукциин шанар һайжаруулха, шэнэ технологи үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ гэхэ мэтэшэлэн асуудалнууд аймагай промышленна предприятинуудай, колхоз, совхозуудай партийна комитедүүдэй ажал ябуулгада ехэ һуури эзэлээ.

Үнгэрэгшэ гурбан жэлэй туршада 4 миллион 400 мянган түхэриг мүнгэн барилгада гаргашалагдаа. 22,5 мянган кубометр талмайтай гэр байранууд, хамта дээрээ 1.236 һууритай гурбан һургуули, 550 һууритай хоёр клуб, кинотеатр, 4 магазин, 50 хүнэй байрлаха гостиница, ажаһуудалай хэрэгсэл хангадаг комбинат гэхэ мэтэ шухала барилга ашаглалгада үгтөө.

Юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын хоёр жэл соо аймагай промышленна предприятинууд 1 миллион 420 мянган түхэригэй продукци түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилэн гаргаа.

Юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлэй даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө аймагай ажалшад социалис мүрысөө үргэн дэлисэтэйгээр дэлгэрүүлһэн байна. Промышленна предприятинууд түсэбһөө гадуур 441 мянган түхэригэй продукци худалдаа. Жэшээлхэдэ, Байгалай леспромхозой коллектив байгша оной хахад жэлэй түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэһэнэйнгээ түлөө СССР-эй ой модоной, модо болбосоруулгын промышленностиин министерствын, профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугта, мүнгэн шанда хүртэһэн байна. Тиихэдэ Еловско леспромхозой коллектив байгша оной нэгэдэхи кварталай дүнгөөр, түлишын промышленностиин управлени соогоо нэгэдэхи һуури эзэлээ һэн.

Аймагай колхоз, совхозуудай нилээд ехэ тариалан, нуга сабшалан үерэй уһанда абтаа. Энэнь үбһэ тэжээл, ургаса таряа бэлэдхэлгэдэ бэрхэшээлнүүдые тохёолдуулаа. Гэбэшье колхозникууд, совхозой хүдэлмэришэд, аймагай бүхы коммунистнуудай эршэ зоригтой ажалай хүсөөр эдэ бэрхэшээлнүүд дабагдаа. Гүрэндэ мяха худалдаха гурбан жэлэй түсэб 101 процент, һү худалдаха түсэб 105 процент дүүргэгдэхэ байна.

Аймагай партийна организациин политическэ, эмхидхэлэй хүдэлмэриин хэр зэргэ ябуулагдаһан тухай элидхэлшын, конференци дээрэ үгэ хэлэгшэдэй хөөрөөнүүдһээ эли тодо боложо үгөө. Элидхэлшэ, үгэ хэлэһэн делегадууд аймагай промышленность ба хүдөө ажахыдахи нөөсэ арга боломжонуудые элирүүлхэ талаар ямар хэмжээнүүд бэелүүлэгдэнэб, ямар дутуу дунданууд бииб гэһэн асуудалда горитой анхарал хандуулаа.

Жэшээнь техническэ дэбжэлтэ, түрүү технологи үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ, түрүүшүүлэй дүй дүршэлые олоной хэрэг болгохо хэрэгтэ дутагдалнууд үшөөл байһаар. Байгалай леспромхозой парткомой секретарь **Н. Н. Васильев** энээн тухай дуудаа. Тус леспромхоз модо бэлдэхэ, зөөхэ талаар түсэбтэ табан жэлэй гурбан жэлэй түсэбые болзорһоо хахад һара урид дүүргэхэнь Продукци худалдаха түсэбөө ноябриин 25-да дүүргэнхэй. Жэлэй дүүрэтэр 500 мянган түхэригэй продукци түсэбһөө гадуур худалдаха байна.

— Хэрбээ леспромхозой дирекци болон парткомой зүгһөө, тэрэшэлэн партиин райкомой талаһаа ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, түрүү технологи нэбтэрүүлхэ асуудалда ехэ анхарал хандуулагдадаг байгаа һаань, амжалтамнай улам ехэ байха һэн, — гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Татауровай барилгын материалнуудай заводой коллективэй гүрэнэй түсэб хододо дүүргэдэггүй ябадалтай партиин райком эбсэдэг байгаа. Түсэбтэ табан жэлэй хоёр жэл соо 104 мянган түхэригэй продукци — хирпиисэ, избёосхо — барилгада тэрэ дутуу тушааһан байна.

Тус заводой директор **Ц. Ц. Сергеев** конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, имэ дутагдалнуудые усадхахын тула мүнөө абтажа байһан хэмжээнүүд дээрэ тогтобо. Заводой партком, дирекци, профсоюзай ба комсомолой эмхинүүд энэ жэлдэ ехэ хүдэлмэри ябуулаа: инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые зүбөөр хубаарилан табяа, кадрнуудай һуралсал эмхидхээ, хуушан түхеэрэлгэнүүдые заһабарилаа, зарим цехүүд соо автомат түхеэрэлгэнүүдые тодхоо.

Энэ хүдэлмэриин дүн имэ байба: байгша оной 11 һара соо үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, миллион шахуу хирпиисэ үлүү үйлэдбэрилэн гаргагдаа, ажалай бүтээсэ 9 процентээр, хүдэлмэришэдэй салин хүлһэн 7,6 процентээр дээшэлээ. Хэрбээ аймагай партийна организациин зүгһөө заводой бүхы ажал хүдэлмэриие, үйлэдбэриие һайнаар хаража үзөөд, туһаламжа саг соонь хүргэдэг байгаа һаань, гээгдэлдэ оролсон предприяти үгы байха һэн гэһэн тобшолол конференци дээрэ хэгдээ.

Конференци дээрэ барилга тухай хэлэгдээ. Олонхи объектнүүд саг дарыдаа ашаглалгада оруулагданагүй гэжэ элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэдшье заагаа. Итанца гол дээгүүр табигдаһан хүүргэ, Турантайн, Каменска дунда һургуулинууд, Прибайкалиин совхозой Таловска отделенидэхи малай байра, Татауровай барилгын материалнуудай заводой 120 байратай гэр саг дарыдаа ашаглалгада оруулагдаагүй. Техникэ муугаар ашаглаһан, барилгашадай ажал муугаар эмхидхэһэн, барилгын материалнуудай саг дарыдаа зөөжэ асардаггүй дээрэһээ барилга муугаар, үрагшагүйгөөр ябуулагдана. Тодорхойлон хэлэбэл, «Бурводстрой» трестын ПМК-гай, колхоз хоорондын барилгын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд ба партийна организацинууд эдэ дутагдалнуудта анхаралаа хандуулхаяа болинхой.

Тоосооото үе соо хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ талаар горитой хэмжээнүүд абтаа, бодотоор бэелүүлэгдээ гэжэ конференци дээрэ тэмдэглэгдээ. Аймаг дотор 3.250 гектар талмайн хүрьһэн һайжаруулагдаа, 154 гектар газарай намаг хатаагдаа, 585 гектар нуга сабшалан уһалагдадаг болоо. Прибайкалиин, Зыряанай совхозуудта һайжаруулагдаһан нуга бэлшээри бии болгогдоно. Эдэ хэмжээнүүдэй ашаар тэжээлэй бааза һайжаруулха арга олдоһон байна. «Прибайкалец» колхозой главна агроном **М. М. Бакиров**, Прибайкалиин совхозой парткомой секретарь **П. Н. Суворов**, Зыряанай совхозой директор **А. А. Бушков**, аймагай гүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин начальник **Э. С. Коновалов** болон бусад хүдөө ажахые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэ дайралдадаг дутуу дундануудые элирүүлжэ, горитой дурадхалнуудые оруулаа.

Һү гүрэндэ худалдалга, үнгэрэгшэ жэлэй үе сагтай сасуулбал, байгша оной 11 һара соо 2,9 процентээр хороо. Тиихэдэ үйлэдбэрилһэн центнер һүнэй өөрынь үнэ сэн ехэ зандаа. 1972 ондо, 1970 онтой сасуулбал, үйлэдбэрилһэн нэгэ центнер һүнэй өөрынь үнэ сэн 2 түхэриг 18 мүнгөөр дээшэлээ. Хэрбээ аймаг соо һаагдаһан 1 центнер һүнэй өөрынь үнэ сэн дунда зэргээр 25 түхэриг 41 мүнгэн болоо һаань «Прибайкалец» колхоздо энэнь 27 түхэриг 29 мүнгэн болоо.

Малшадай дунда ойлгуу ламжын хүдэлмэриин, социалис мүрысөөнэй муугаар эмхидхэгдэһэн дээрэһээ гүрэндэ хүдөө ажахын продукци тушааха хэмжээн дээшэлнэгүй.

Ургаса, таряа ехээр абадаг болохын тула минеральна үтэгжүүлгэ, наг шэбхэ ехээр, зүбөөр хэрэглэдэг болохо хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэд зааһан байна. Агротехническэ хэмжээ ябуулгануудые баримталһанай, үтэгжүүлгэ һайнаар хэрэглэһэнэй ашаар Прибайкалиин аймаг анха түрүүшынхеэ 100 мянган центнерһээ үлүү таряа хуряагаа.

Үйлэдбэриин нөөсэ арга боломжонуудые элирүүлхэ, ажахыгаа эзэн ёһоор эрхилхэ, арадай ажахые хүгжөөлгэдэ холын хараа түсэб баримталха, хаа хаанагүй ажалай журам һайжаруулха, ниитэ-политическэ хүдэлмэри эрид һайжаруулха зорилго шэнээр һунгагдаһан райкомой урда табигдаа.

КПСС-эй обкомой секретарь **В. Ф. Лысов** конференциин хүдэлмэридэ хабаадалсажа, үгэ хэлээ. Тиихэдэ республикын ой модоной ажахын министр **Н. Е. Медведев**, Байгалай загаһанай промышленна трестын начальник **Е. Н. Скубаренко** мүн лэ конференцидэ байлсаа.

Конференциин һүүлээр шэнээр һунгагдаһан райкомой эмхидхэлэй пленум болоо. «КПСС-эй Прибайкалиин райкомой нэгэдэхи секретаряар **Н. Е. Шелковников**, секретарьнараар — **И. А. Черепанов, Г. Б. Цыденов** гэгшэд һунгагдаа.

С. ОЧИРОВ,
манай корр.

Комсомолой ажабайдал

ТАБИН ЖЭЛЭЙ УГТАМЖАДА

1974 ондо Бүхэсоюзна пионерскэ организацида, ВЛКСМ-дэ агуу Ленинэй нэрэ олгогдоһоор 50 жэлэй ой гүйсэхэнь. Тиимэһээ аймагай һургуулинуудай комсомолой эхин организацинууд һуралсалаа, ниитынгээ хүдэлмэри улам һайжаруулхын тулада оролдолгоёо гаргана. «ВЛКСМ-дэ В. И. Ленинэй нэрэ олгогдоһоор 50 жэлэй ойн һайндэртэ бэлдэхэ тухай» тогтоол ВЛКСМ-эй ЦК-гай бюро баталан абаа һэн. Совет ороной хүбүүд, басагад агуу вождиингоо заабариин ёһоор хүдэлхэ, һураха ёһотой гэжэ тэрээн соо онсо тэмдэглэһэн юм.

Мүн «Комсомол — хүдөөгэй һургуулида» гэһэн уряа тэрэ тогтоол соо соносхогдоо. Тэрэ эрилтые бэелүүлхын тула хэмжээ ябуулганууд хараалагданхай. Тиимэһээ ВЛКСМ-эй манай райком тус асуудалда хабаатай шиидхэбэри абажа, комсомолой эхин организаци бүхэндэ горитой хүдэлмэри ябуулһан байха.

Энэ хэрэг хүсэндэнь хүргэхын түлөө юу хэхэ зорилготой болонобибди? Нэн түрүүн һургуулинуудай гэрнүүдые барилга, заһабарилга хэхэ, үхибүүдые гэр гэртэнь абаашалга эмхидхэхэ, һурагшанарта дуратай мэргэжэлээ шэлэхэдэнь туһалха уялгатай гээшэбди.

Залуу багшанарай гэр байдалайнь, ажаһуудалайнь эрилтэ, хэрэглэмжэ хангаха хэрэг манай үдэр бүриин анхарал доро абтаха асуудал гээшэ.

Һургуули бүхэнэй материальна байра байдалаа бэхижүүлгэдэнь, багшанартай нэгэн хамта комсомолец, пионер бүхэниие һуралсалдаа, ниитынгээ хэрэгтэ харюусалга ехэтэйгээр хандадаг ябахаар хүмүүжүүлхэдэнь туһалха ёһотой байһанаа гүйсэд мэдэржэ, багшанарай коллективүүдтэй суг имэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхээр хараалнабди:

1. «Комсомол гэһэн нэрэтэй һаа, үйлэ хэрэгээрээ гэршэлэ» гэһэн асуудалтайгаар һургуули бүхэндэ комсомолой хамтын суглаануудые үнгэргэхэ.

2. Һуралсалай шэнэ жэл соо техникэ, наукын үдэрнүүдые эмхидхэхэ. Тэдээндэ орден, медальда хүртэһэн ажалшадые урижа асардаг байха.

3. «Эрхим һуралсалай түлөө» гэһэн ВЛКСМ-эй ЦК-гай тэмдэгтэ хүртэхын түлөө һурагшадай дунда мүрысөө эмхидхэхэ.

Имэ хэмжээ ябуулгануудые бодото дээрэнь бэелүүлхын тулада һургуулинуудай комсомолой комитедүүд, класс бүхэнэй комсомольско бюронууд энэ хэрэгые эмхидхэгшэд байха зэргэтэй.

Шефүүдэй туһаламжада горитой анхарал хандуулнабди. Жэшээлхэдэ, Хориин, Анаагай, Дээдэ-Тайлсын совхозууд, Хандагайн, Хориин леспромхозууд һургуулинуудта яһалашье һайнаар туһална. Мүнөөдөө «Георгиевский», Хүрбын совхозууд туһаламжа муугаар үзүүлнэ.

Харин һурагшад туһаламжыень харюулжа шадаха байха. Зунайнгаа амаралтын үедэ тэдэнэр «Минии ажал бүхы республикын ажалшадай хүдэлмэритэй нэгэдэнэ!» гэһэн уряа доро тариалан болон малай фермэнүүд дээрэ хүдэлжэ гараа. Тиихэдээ яһалашье горитой амжалта туйлаһан байха юм.

Жэшээлхэдэ, Булам, ... ланта тосхонуудта хе... шалалгада хүдэлһэн ком... шуул болон пионернүү... лай һайн дүнгүүдые х... Аймаг соо хониной һоо... шалалга, тэжээл бэл... дээрэ һурагшанарай 16 ... да хүдэлөө гэжэ тэмдэг...

Эдэ мэтын жэшээнүү... һээ харахада, үхибүү... гэжэлээ, саашанхи н... гаа ажалай зам шэл... энэ яһалашье туһалха ... Тиимэһээ ажахы һ... хоёрой хоорондо нягта ... байгуулжа, шефүүд ту... жаая бүри һайжаруул... рагшанарые ажал худ... доо эдэбхитэйгээр ха... суулхые оролдохо болон...

Н. КАЛАШНИКО...
ВЛКСМ-эй Хор...
райкомой нэгэд...
секрет...



Улаан-Үдын аймагай ажахынуудта эршэтэ ажалаараа суурхаһан ёһотой хүдэлмэришэ бэрхэ зон олон юм. Тэдэнэй тоодо коммунист Александр Павлович Поповые (1-дэхи зураг) нэрлэмээр. Тэрэ «Авангард» колхозой малшан.

Аймагайнгаа колхоз, совхозуудай малшад, таряашадта «Сельхозтехника» нэгэдэлэй хүдэлмэришэд ехэхэн туһа хүргэдэг. Мүнөө тэдэнэр энэ колхоздо мянга гаран тонно наг шэбхэ зөөгөөд байна. Механизаторнууд Степан Гордеев, Семён Чебунин гэгшэд (2-дохи зураг) үдэрэй туршада арба гаран эрьесэ хэжэ, хараалһан даабаряа хододоо үлүүлэн дүүргэнэ.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.



ХИМИИН БОДОСУУДЫЕ ЗҮБӨӨР ХЭРЭГЛЭХЭ ТУХАЙ

Республикымнай ажахынууд жэл ерэхэ бүри химиин зүйлнүүдые үргэнөөр хэрэглэжэ, ороoһо тарянай, үбһэ ногооной тогтууритай һайн ургаса хуряажа абадаг боложо байнхай. Колхоз, совхозуудта хэрэглэдэг минеральна үтэгжүүлгэ, саад, огород тариаланда хоро хэдэг хорхой шумуул болон бусад хоротониие үгы хэхэдэ туһатай элдэб хоро, химикадууд ниитын адууһа малда үгтэдэг тэжээлтэй холисолдожо боломоор байдаг гээшэ.

Минеральна үтэгжүүлгэ, хорото элдэб бодосуудые бүтүү амһарта соо хэжэ, тусхай типовой складта хадагалха шухала. Эдэниие малай тэжээлтэй хамта вагон, автомашинаар шэрэжэ огто болохогүй гээшэ. Ороoһото ургамалнуудые хордохо хүдэлмэриие хараалһан сагтань дүүргэхэ эрилтэ табигдадаг. Хордоһон ороoһо таряа тэжээлдэ гаргашалха болбол, болзорыень наринаар баримталха байна. Бодосуудые хайша хэрэгээр хадагалбал, нуур сөөрэмүүдые муухай болгохо, мүн шубуун, адууһа малда ехэхэн хохидол хүргэхэ гэжэ мэргэжэлтэн бүхэн һайн мэдэнэ.

Республикымнай колхоз, совхозууд тарилгада хараалагдаһан үрэһөө гранозан, меркуран болон бусад бодосуудаар хордодог гээшэ. Эдэ хорото зүйлнүүд ургамалай болон малай бэедэ удаан байдаг гэжэ мартажа болохогүй. Тиимэһээ хордоһон ороoһоёо тарилгадал хэрэглэжэ болоно. Имэ таряа угаажа, һалхинда үлеэлгэһэнэй удаа адууһа малда эдюулхэ гэжэ бодомжолһоншье үлүү. Гранозан, меркуран болон бусад химикадууд ртуть элсэгтэй байдаг. Тиимэ талханай зүйл гахайда эдюулхэ ябадал Зэдын аймагай Борьёогой совхоздо 1972 ондо ушарһан байна. Энээнэй уршагһаа тус ажахыда 170 гахай гарзалаа. Түрүү онол арга зүбөөр хэрэглэхэ, адууһа малайнгаа ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ тухай олон тоото эрдэмтэд оролдожо байнхай. Һүүлэй үедэ республикымнай колхоз, совхозууд ниитынгээ адууһа малай тэжээлдэ мочевинэ хэрэглэдэг болонхой. Энэ шухала зүйлые заабариинь ёһоор хэрэглэбэлһү, мяхан элбэгээр абтаха, талха тарянай зүйл ехээр гамнагдаха байна гэжэ шэнжэлэлгэ гүйсэд гэршэлһэн байха юм. Улаан-Үдын мелькомбинадай гаргаһан шэмэтэ тэжээлдэ мочевинэ 1,5 процент байха ёһотой аад, энэнь 8 процент байгаа гэжэ 1970 оной шалгалта элирүүлээ һэн. Загарайн аймагай Эрхирэгэй, Улаан-Үдын аймагай Оронгын совхозуудта болон бусад ажахынуудта энэ гэмээр олон хони мал гарзалаа.

Минеральна үтэгжүүлгэ тусхай түхеэрэгдэһэн складта хадаглагдаха зэргэтэй гэжэ дээрэ хэлээ һэмди. Энэ шухала хэрэгтэ зарим ажахын мэргэжэлтэд анхаралаа табидаггүй. Оронгын совхоздо аммиачна селитр долёожо, хорлогдоһон мал ушарһан байна.

Зумбараа, хулганаа мэтэ хоротониие үгы хэхэдэ хэрэглэдэг химикадуудые тон наринаар хэрэглэхэ шухала. Фосфид цинк — ехэ хүсэтэй хорон. Тиимэһээ энэ хорые хэрэглэжэ дүүргээд, амһартыень эндэ тэндэ хаянгүй, сагтань үгы хэхэдэ һайн.

Республикын ажахынуудай тариалан, огород дээрэхи, саад соохи хорхой шумуулнуудые усадхахын тула имагтал фосфорорганическа (хлорофос, карбофос, метафос), мүн энтобактерин — 3, нитрофен ... бусад хоро хэрэглэдэг ... хой. Урдань үргэнөөр хэ... дэг ДДТ үйлэдбэриһөө ... лагданхай. Ушарынь юу... дэ, энэ хороор ургамал ... ходо ургасадань нүлөө ... дэг гэжэ эрдэмтэд элир... байна.

Хамтын һүрэг олон ... элдэб химикадуудһаа һ... хын тула ажахын мэргэ... бүхэн хэһэн ажалаа заа... ёһоор, наринаар дүүргэ... гэтэй. Талха тарянай ... үбһэ усадхахын тула ге... үргэнөөр хэрэглэдэг бо... Энэ шухала хүдэлмэри ... хынгээ урда агрономуу... ветмэргэжэлтэдтэ дүй... зүбшэхэ ёһотой. Элдэб ... хороһоо ниитын адууһа ... һэргылхын тула мэргэ... үгээ ойлголсон, суг ажи... болоно.

В. ЛАРИОНОВА,
ветеринарна вр...

ЗАГАРАЙН АЙМАГТА

БАЙРА БАРИГДАНА

Малай байра һайжаруулха, малшадай ажал хэрэгые хүнгэдхэхэ талаар аймаг дотор нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой барилгашад Мухар-Тала гэжэ нютагта ноябрь һарын хорёодоор 200 һаамхай үнеэдэй байха байра барижа, ашаглалгада тушаагаа. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз гахайн байра барижа дүүргэхэ болонхой. Тиихэдэ Онохойн совхозой барилгашад 150 үхэрэй багтаамжатай байра бодхоожо байнхай. Мүн «Гигант» колхоздо 120 үхэрэй байра һайнаар заһабарижа дүүргэбэ.

ҺҮ ҺААЛИЯЛ ДЭЭШЭЛҮҮЛНЭ

Аймагай гурбан ажахы — Карл Марксын, XXI партсъездын нэрэмжэтэ, «Гигант» колхозууд һү һаажа, гүрэндэ худалдаха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэжэ байнхай. Гадна, үбһэ һолоомо, силос болон малай бусад тэжээл зүбөөр хэрэглэһэнэй ашаар һү һаали һүүлэй үдэрнүүдтэ нилээд дээшэлбэ. «Гигант» колхозой һаалишад нёдондоной ноябрьда үдэр бүри 119 килограмм һү һаадаг байбал, байгша оной энэ үедэ 293 килограмм һү һааһан байна.

Д. ГАРМАЕВ.

СОВЕТ ОРОН

УКРАИНА:

СТАНЦИ ДЭЭГҮҮР ПОЕЗДНУУД ҮНГЭРНЭ

Украинын гурбадахи фронтын сэрэгшэдэй амжалта добтолгоор генерал Манштейнэй сэрэгүүдые эндэ бута һамна сохиһон сагһаа хойшо гушаад шахуу жэл үнгэрэн ошобо. Энэ сагай турша соо Снигиревко станци дээгүүр пассажирнуудай мянгаад состав үнгэрһэн байха. Теэд модоной хуушанай складай ашаа тээхэ, буулгаха газарынь үхэлэй аюултай гэжэ хэншье мэдэдэггүй һэн.

Һаяхан эндэ элеваторай барилга эхилбэ. Хирпиисэ, шулуугаар хэгдэһэн талмай онгиргожо байһан бульдозеристнүүд хабтагай, жэбэрһэн юумэнүүдые олобо. Һүүлээрнь саперанууд ерэхэдээ, немец минэнүүдэй бүхэли түхеэрэлгэ олобо.

1944 оной февраль-март һаранuудта модоной складай хажууда сэрэгэй техникэтэй немец хэдэн олон вагонууд байһан юм гэжэ хүнүүд хөөрэнэ. Техникэ, станциин барилга ба түмэр замай составуудые гитлеровецүүд тэһэлхэ гэһэн һэдэлгэтэй байгаа.

1944 оной мартын 14-дэ совет сэрэгшэд Снигиревкые сүлөөлөө һэн. Тиин гитлеровецүүд хорото һэдэлгэеэ бэелүүлжэ үрдеэгүй.

(ТАСС-ай корр.).
Снигиревко,
Николаевска область.

КАЗАХСТАН:

АРТИСТЫН ОЙН БАЯР

Актюбинскын түмэр замшадай соёлой байшанда арадай театрай артист Алексанр Павлович Корениченкын ойн баярай концерт болобо.

Александр Павлович наһаа наһа гүйсөө гэжэ этигэхээр бэшэ. Тэрэнэйнгээ жарыень уран һайханай искусствада зорюулһан байна. Корениченко Украинын уран һайханай труппын артистаар ажал ябуулгаяа эхилһэн намтартай. Водевильнүүдтэ, Тарас Шевченкын, Михаил Коцюбинскиин зохёолнуудаар найруулан табигдаһан зүжэгүүдтэ тэрэ наададаг байгаа. Һүүлээрнь Григорий Котовскиин партизанай отрядай сэрэгшэ ябаһан юм. Теэд дуратай хэрэгээ орхидоггүй һэн. Байлдаануудан забһарта амаржа байхадаа, полкын театрта наада харуулдаг бэлэй.

Граждан дайнай һүүлээр Корениченко Казахстандахи Челкар гэжэ түмэр замай станцида поезднуудай бригаданuудта хүдэлжэ байхадаа, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай дунда уран һайханай бүлгэм эмхидхэһэн юм. Мүнөө энэнь уран һайханай ехэ коллектив болонхой.

Александр Павлович гушан жэлэй саада тээ Актюбинскда ерэһэн, түмэр замшадай соёлой байшанда театральна труппа бии болгоһон байна. Энэ сагһаа хойшо тэрэнэй режиссер, актероор таһалгаряагүйгөөр хүдэлжэ ябана. Украин, ород драматург, композиторнуудай зохёолнуудаар тэрэ хэдэн арбаад зүжэг, оперо найруулан табяа, хоёр зуугаад роль гүйсэдхөө.

(ТАСС-ай корр.).
Актюбинск.

БЕЛОРУССИ:

ЗАВОДТО ТОСХОН БАРИГДАНА

Белоруссида Ганцевичскэ гэр барилгын заводой хоёрдохи ээлжээе гүрэнэй комисси ашаглалгада тушаан аба ба. Энэ заводто жэлэй турша соо бэлдэгдэһэн детальнуудаар 39 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүдые хабсаргажа болоно.

Энэ түсэбтэ табан жэлэй турша соо «Главполесьеводстрой» Брестскэ, Минскэ болон Гомельскэ областьнуудай ажахынуудта 360 мянган гектар торфтой газар үгэхэ байна. Хотын түхэл шэнжэтэй тосхон һууринуудтай 14 совхоз эндэ байгуулагдаха. Барилгын индустриальна арганууд хэрэглэгдэхэ юм. Ганцевичскэ заводто бэлдэгдэһэн панельнүүдээр г... нүүд бодхоогдохо.

(ТАСС-ай корр.).
Брест.

АЗЕРБАЙДЖАН:

АПШЕРОНОЙ МАСЛИНАНУУД

Апшероной маслинын ... рарно-промышленна нэгэ... лэй коллектив, нёдондо ... лэй энэ үеынхидэ орхо... хоёр дахин ехэ гэхэ гү... консервэ болгогдоһон дү... зуу мянган баанха ... үйлэдбэрилэн гаргаба.

Нэгэдэлэй ажалшад ... жэлдэ маслинын һайн у... са ургуулаад, гээлтэ, ... ролтодо оруулангүй ху... абахын түлөө оролдо... байнхай. Хүсэд болбосор... гүй, үшөө ногоон ж... консервэ болгогдоно, ... шэһэн жэмэсынь дабһа... дана. Бакугай, Апшерон... һуурин тосхонуудай па... сэсэрлигүүдһээ ургасын ... бэдэхи хубинь хуряагд... Үбэл, зун илгадгүй сэсэг... жэ байдаг мүнгэлиг на... намаатай эдэ ургамал... үйлсэ, гудамжануудые ... нэй гоёон шэмэглэнэ.

Шэнэ жэл болотор ур... хуряалга үргэлжэлхэ.

(ТАСС-ай корр.).
Баку.

РСФСР:

ЖЭГҮҮРТЭ ТАРЯАША...

Хүдөө ажахын авиа... летчигууд Ленинградай ... ластьдо полинуудые ү... жүүлжэ дүүргэбэ. 130 м... га гаран гектарта минер... на үтэгжүүлгэ оруулагда...

В. П. Переходин ... ажалда рекорд түйлаб... АН-2 самолёдоороо тэрэ ... мянган гектар газар ү... жүүлээ.

Областиин бүхы район... та авиаторнууд туһал... Аэродромуудай совхоз х... рондын үргэн сетиин ... болгогдоһоной ашаар 19... оной ургасын һайн үндэ... һуури табигдаба.

(ТАСС-ай корр.).
Ленинград.

ДУРШЭЛЭЙ, ОРОЛДОЛГЫН АШААР...

Зэдын аймагай Ториин совхозой үхэршэн М. СЕРГЕЕВЭЙ хөөрөөнһөө

Зунай бэлшээриин тунга ногоондо даажа абаһан малаа оролдосотойгоор манажа, хүсэд һайнаар таргалуулхада гаргаша багатай, үнэгүй, сэхэлиг мяхан ехээр абтадагынь хэндэшье мэдээжэ ааб даа. Тиин манай ажахын мал адуулагшад һүүлэй жэлнүүдтэ нажартаа һүрэг үхэрнүүдээ шэмэтэ ногоогоор элбэг, хадалиг бэлшээридэ абаашажа бэлшээһэнэй ашаар мал бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхын дунда зэргээр 950 — 1000 граммаар нэмээжэ амжадаг болонхой юм.

Аяар бүри хабар, зуһаланда нүүхын урдахана, манай гүүртэдэ эрэ хашарагууд суглуулагдажа, нэгэ томохон һүрэг байгуулагдаа бэлэй. Уданшьегүй ногооной ургажа захалхада, бидэ эдэ малаа туужа, холын бэлшээридэ гараа һэмди. Тэндээ хүрэжэ ерэхэдэмнай жэл бүри зуһалдаг байра, малай хашаа заһабарилтагүй һайн байгаа. Гансал бэлшээриин ногоон хүйтэрхэжэ, һайнаар гарагаагүй, абаһаар бэрхэтэйхэн бэлэй. Теэд бидэ малдаа талха тарянай зүйл нэмэжэ эдюулээд, хагда элбэгтэй, ургы сэсэгтэй наруули газараар малаа манадаг һэмди.

Сагай оноохо бүри хүйтэн хабарай амисхаал һуларжа, тала дайда ногооржо захалаа ааб даа. Малнайшье ногоондоо садажа, тэнигээ бэлэй.

Зунай үедэ бэлшээриин ногооной хэды һайнаар ургаашье һаань, аяма халуун наранда, һоно батаганаанай олондо һүрэг мууса бэлшэдэг, үхэрнүүдээ һайнаар, садатарнь бэлшээхын тула нэн түрүүлэн, бэлшээриеэ хэдэн хуби болгожо таһалаа, ээлжээлэн манадаг байгаабди. Тиихэдээ үдэрэй халуунда малаа голой эрьедэ абаашажа, тииргүүлэн амаруулаад, үдэшын һэрюунэй буухада — бэлшээридэ абаашагша һэмди. Тиихэдээ үхэрнүүдэйнгээ эдихэ дабһыень бэлшээри дээрэнь абаашажа үгэгшэ бэлэйбди. Богонёор хэлэхэдэ, зунай бэлшээриин үедэ малаа һүниндөө хашаада оруулангүйгөөр, түхэрээн хоногой туршада манагша һэмди.

Намартаа ногооной шарлажа, хагдарха үеэр үбэлжөөндэ бусахадаа, һүрэг малаа шэгнэжэ үзэһэмнай, шэгнүүрынь горитойхоноор нэмэһэн байгаа һэн. Зунай бэлшээриһээ бусахатаймнай адли үхэрнүүдыемнай шэгнүүрээнь зэргээр илгажа, хүсэд таргалһыень мяханай комбинадта тушаагаа бэлэй. Харин үлэһэн хэды малыень голодоһондо гаргагдаһан үнеэдтэй, айлнуудһаа худалдажа абтаһан үмсын малтай ниилүүлжэ, шахамалнуудай тусхай гүүртэ эмхидхээ. Тиигэжэ байгша оной дүрбэдэхи кварталда гүрэндэ тушаагдахаар тэдэниие харууһалхыемнай манда даалгаа.

Шэнээр тушаажа абаһан малнай шэгнүүрээрээ, наһааraашье хэдэн янзын байжа, шахахада хүшэрхэн һэн. Теэд бидэ эдэ үхэрнүүдээ гурбан хуби болгон илгаад, бүлэг бүхэндэнь тусхай рацион зохёожо эдеэлүүлээбди. Юуб гэхэдэ, залуу малай хажууда үбһэ хибэхэ шүдэгүй үтэлһэн үнеэд бии һэм шуу. Тиимэһээ имэ малыень амяарлажа, талха тарянай зүйл уһанда холёод эдюулээгүйдэ үлэн хооһоор үлэшэхэ байгаа.

Шиидхэхы гурбадахи жэлэйнгээ дүрбэдэхи кварталда Эхэ орондоо тарган мал тушаажа, мяха худалдаха түсэбөө сүм дүүргэхын тула яһала оролдогдоо. Тиигэжэ энэ даажа абаһан малайнгаа тус бүриин шэгнүүрые 370 — 450 килограммда хүргэхөөр хараалһан зорилгоёо сүм бэелүүлхын тула үгтэһэн тэжээлээ ашаг ехэтэйгээр эдюулдэг һэмди. Залуу малыень үдэртөө зелёнкын узуур дээрэ бэлшээжэ, алмагдаһан тэжээлыень тамиргүй, үтэлжэ шүдэгүй болоһон үнеэдтэ үгэхэш. Пигэжэ харууһалхадамнай һүрэг малнай жэгдэ һайжаржа захалаа юм.

Хоёр һара хахадай үнгэрһэн хойно шахагдаһан малаа тушаажа эхилээбди. Эдэ малаймнай 254-ниинь Улаан-Үдын мяханай комбинадта, харин үлэгшэ 141 үхэрынь Захааминай бэлэдхэлэй пунктда эльгээгдэжэ, бүхы малай 70 процентнь эрхим тарган гэһэн сэгнэлтэтэйгээр абтаа һэн.

Мүнөө сугтаа ажалладаг Николай Смолин, Григорий Рыбаков гэгшэдтэйгээ хамта ерэхэ жэлэй түрүүшын кварталда тушаагдаха шахамалнуудай шэнэ гүүртэ даажа абаабди. Энэ һүрэгэймнай мал урда мэтэ элдэб гүүртэнүүдһээ, үмсэһоо суглуулагдаһан, тус бүрэе 270 — 315 килограмм шэгнүүртэйгээр шахалганда табигдаа. Гурба дүрбэ һарын туршада һайнаар харууһалжа, үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые адагынь 400 килограммда хүргэхын тула бүхы тэжээлыень буйлуулан үгэнэбди. Үдэртөө үхэр бүхэндэ 10 килограмм талха тарянай зүйл үгтэдэг. Имэ тэжээл дээрэ харууһалхада тус бүриинь шэгнүүрэ сүүдхын 750 — 800 граммаар нэмэхэ зэргэтэй. Эдэ бүхы тэжээлээ ашагтайгаар гаргашалхын тула гүүртэдэмнай тэжээл буйлуулха цех хүдэлгэдэжэ захалаа. Эндэ һолоомоёо хэршэжэ, гурил болгоод, талха тарянайнь зүйлтэй холижо бэлдэхэ юм. Тиихэдэ зелёнкоёо мүн лэ хэршэжэ эдюулхэ байнабди. Гадна малаа урда мэтэ бүлеэн уһаар ундалуулжа, шэгнүүрыень заабол горитойхоноор нэмээхые оролдогдоно.

Сагшье түргэн үнгэржэ, шиидхэхы гурбадахи жэлнай эсэслэхэнь гээшэ. Тиин бидэ ерэхэ жэлэй түрүүшын кварталда гүрэндөө тарган мяха ехээр тушаахын түлөө бүхы арга боломжоёо элирүүлэн хаража үзөөд, шэнэ социалис уялга абанхайбди. Теэд хараалһан зорилгоёо сүм дүүргэхэ хүсэ шадал, дүй дүршэл манда бии гэжэ батаар найдуулнаб.

В. ЖИГЖИТОВ,
бэшэжэ абаба.

АРТИСТЫН АРЮУН ЗАМ



Х. Намсараевай нэрэмжэтэ Гурэнэй буряад драмын театрай артист Д. Д. Дондуковто РСФСР-эй габьяата артистын хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо тухай РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ газетэдэ hаяхан гараа hэмди. Иимэ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхэ бэлэн хэрэг бэшэ. Тэрэнэй түлөө олон жэлдэ хүлhөө гаргаха, аhан шадалаараа хүдэлхэ, оюун бэлигээ хурадхаха, мүлихэ хэрэгтэй. Теэд артист хүнэй алдар солодо гансал хүлhэнэй ехээр гараhанhaa болодоггүй хаям. Тэрээндэ түрэлхиин бэлиг шадабари, онсо өөрын аяг ан, ондоо хүнүүдэй (рольнуудайнгаа) ухаан мэдэрэл, бариие ойлгосотой hайнаар тайлбарилан харуулжа шадаха шанар, шэнжэнүүд хэрэгтэй. Артистын зам шэлэhэн хүндэ эдэ бүхы шэнжын нэгэдэhэн haa, он жэлнүүдэй ахаригтан үнгэрхэ тума, оюун бэлигынь булагай тунгалаг уhанда улам бүри эрдэжэл байхал.

Дагба Доржиевич Дондуковой зохёон бүтээхы замые хаража үзэбэл, тэрэнь арюухан лэ гэжэ мэдэрмээр.

* * *

1933 оной зун. Буряадай республикын ниислэл хотодо hаяхан нээгдэhэн хүгжэмтэ драмын театрай түлөөлэгшэ Ч-Н. Генинов Хэжэнгэ нютаг ошожо, театрта хүдэлмөөр бэлигтэй хүнүүдые залуушуулай дундаhaa бэдэржэ эхилбэ. Нютаг бүхэндэ уулзалга, хөөрэлдөөнүүд эмхидхэгдэжэ, хүнэй бэлигые элирүүлмээр хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэдэг болобо. Тингэжэ тэрэ үсын Шаҕаа нютагай залуушуулай дундаhaa Доржын Дондогой Дагба шэлэгдэhэн байгаа.

* * *

Тэрэ гэhээр 40 жэл үнгэрбэ. Харин театрта hая хүдэлжэ эхилhэн түрүүшын жэлнүүд, хүшэрхэн лэ, гайтайхан лэ бэлэй.

— Оюун бэлиг шамда байна. Сценэ дээрэ гарабал, тобоймо образ харуулха ёhотойш,—гэжэ Дагба хүбүүндэ хэншье зонхилоогүй. Харин ахамад нүхэдынь тэрээндэ дүмүүгээр хандажа, анхаралтайгаар туhалдаг, заабарилдаг hэн. Теэд 18-тай хүдөөгэй хүбүүн hүбэлгэн хурса ухаатай, даруу зантай, шэхэндээ нэгэтэ дуулаhанаа хадуужа абадаг, сэдьхэлдээ шэнгээжэ абаhанаа сэгнэжэ үзэдэг байhан тула хараа байса ургажа эхилhэн байха юм. Тиин түрүүшынгээ алхамуудые амжалтатайгаар хэжэ эхилhэн Дагба Дондуков 1936 ондо ленинскэ комсомолой гэшүүн болоhон байна. Тэрэл ондо табигдаhан Н. Балдановой «Хоёр ханинар» гэжэ пьесэдэ Цогтын рольдо наадахадаа, комсомолец Д. Дондуков hайн артист боложо ябаhанаа үшөө дахин гэршэлээ hэн гэхэ.

Он жэлнүүдэй ошохонь угаа түргэн. Залуу артист элдэб рольнуудые гүйсэдхэдэг болоо. 1940 ондо Москвада үнгэрhэн Буряадай искусствын декадада хабаадажа, «Баяр» гэжэ хүгжэмтэ драмада үбгэн Данзанхайн, «Энхэ-Булад баатар» гэжэ оперодо Эрхэ-Мэргэнэй рольнуудта hайнаар наадаад, гүрэн түрынгөө шагнал — «Ажалдаа шалгарhанай түлөө» медальтай бусаhан юм.

Удаань Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадалсажа, Эхэ ороноо дайсадhaa аршалха нангин уялгаяа дүүргэлсэhэн байна.

1942 ондо албанhaa табигдахадаа, түрэл театртаа хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ. Тэрэл гэhэнhээ хойшо артист Д. Дондуков театрай сценэhээ хахасаагүй байха юм.

Дүшөөд жэлэй турша соо ямар рольдо наадагдаагүйб даа? Тэдэнэйнь дунда буруу үзэл бодолтой, муу муухай сэдьхэлтэйшье, пэрюухэн hэбшээндэл үлеэhэн, арюухан нарандал шараhан, мартагдашагүй образуудшье бии. Теэд даалгагдаhан лэ рольдоо тэрэ тэгшэ харюусалгатайгаар хандажа, гүйсэдхэhэн ролиингоо гол удхые гаргажа, үнэншэмэ зүбөөр харуулдаг байгаа.

Испаниин элитэ уран зохёолшо А. Гимерэй «Хүн ба шоно» гэжэ пьесэдэ помещик Севастьячай, Италиин оюун бэлигтэ зохёолшо Г. Гольдониин «Хоёр носой зарсада» Флориндо Аретузиин, Буряадай мэдээжэ уран зохёолшо Х. Намсараевай «Тайшаагай ташуур» гэжэ зүжэгтэ үбгэн Генинэгой рольнуудые жэнхэнэгүй hайнаар наадажа, түрэл Буряадтаа, мүн гадууршье нэрэтэй, алдартай болоhон. Энээниие тэрэ үеын газетэнүүдтэ толилогдоhон шэнжэлэлнүүдшье, зүжэг харагшадшье гэршэлнэ.

* * *

1950 гаран оной үедэ табигдаhан зүжэгүүдые hанаад үзэебди. Буряадай искусство, литературын хоёрдохи декадада бэлдэжэ байhан үе бэлэй. Буряадай АССР-эй габьяата артист Д. Дондуков ниилээд олон эрхим образуудые харуулаад байгаа. Жэшээлхэдэ, Ц. Шагжинай «Түрүүшын жэлдэ» колхозой түрүүлэгшын орлогшо Мунса Бухаевичай мартагдашагүй ролине элихэнээр hананабди.

Д. Батожабайн «Барометр шуурга харуулна» гэжэ зүжэг 1957 ондо табигдаа hэн. Тэндэ буряад революционер Цыремпил Ранжуровай роль артист Дондуковто даалгагдаhан юм. Ажабайдалда, арад зондоо тон ехэ дуратай, hүбэлгэн хурса, хүхюу дорюун абари зантай Ц. Ранжуровай образые артист hайханаар, сэдьхэл зүрхэ хүдэлгэмөөр харуулhан байна.

Драматург Ц. Шагжинай бэшэhэн «Хабарай дуун» гэжэ зүжэгөөр буряад драмын театрай коллектив 25 жэлэйнгээ ойн баярые угтаhан юм. Зүжэгэй гол удха — хамтын ажал тогтоохын түлөө тэмсэл. Хамтын ажалда орохын түлөө үсэд шангаар тэмсэгшэдэй нэгэн —Цыбан Санжин (Д. Дондуков). Үгытэй Цыбан Санжиниие элдэб байдалда хаҕанабди. Нютагай баян Жэгжэдэй гэр соошье, үгытэйшүүлэй дунда сельсоведтэшье, инаг дуратай басагантайньшье, эмгэн буурал эжытэйньшье—хаанашье хаҕаа Цыбан Санжин үлэхэгүй хүн hэшхэлээрээ, зоолохоор даруу заhгаараа харагшадта hайшаагдаа hэн. Тиимэhээ Цыбан Санжинай роль «Хабарай дуун» гэжэ зүжэгэй эрхимүүдэйнь эрхим гэжэ сэгнэгдэhэн байна.

Республикынгаа мэдээжэ зохёолшодой зүжэгүүдэй гол рольнуудые гүйсэдхэхэhөө гадна, Д. Д. Дондуков ород литературын классигуудай олохон зүжэгүүдтэ, мүн кинофильмнүүдтэшье хабаадаhан байдаг. Н. Гоголиин «Гэрлэлгэ» гэжэ зүжэг hанаял. Гол герой—надворно советник Подколесиниие hанаад үзэе. Ямаршье үнгэ шарайгүй, хэндээшье хэрэггүй, хубхай хооhон советнигэй бодото нюурые, тэрэнэй үнэн дээрээ ямаршуу хүн байhые артист Дондуков алхам, хараса, үгүүлэл бүхэнөөрөө баримталан, ямар зохидоор, үнэншэмэ зүбөөр тайлбарилаа гээшэ hэм!

* * *

Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрта hүүлэй үедэ табигдаhан зүжэгүүд сооhоо Д. Дондуковой хабаадалгатай нэгэ хэдыень дурдая. Тэдэнэй нэгэн—«Чингис Саянов». Артист эндэ аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Арсалан Абидуевичай ниилээд орёо ролине бэлигтэйгээр гүйсэдхэhэн байна.

Мүноо сагай малшадай байдал харуулhан «Хүлгөөтэ үдэрнүүд» (авторынь—Д. Дылгыров) гэжэ зүжэг олоной анхарал татаа hэмнай. Буряадай АССР-эй арадай артист Д. Дондуков «хүгшэн шоно» Гармын образ эли тодоор харуулаа hэн. Гарма—муу хүн. Худал хуурмаг саарhа эрэлжэ, хамтын зөөриие эбэртэлhэн мэхэшэн. Тэрэ—хоёр нюуртай, билдагууша, аяр. Гармын хоёр ондоо шарайе артист hонирхолтойгоор харуулан, өөрынгөө түрэлхиин хурса бэлигые үшөө дахин гэршэлээ бшуу.

Байгша сезондо артист бидэнниие үшөө нэгэ hонин рольтой танилсуулха байна. Энээнь Л. Леоновой «Ленушка» гэжэ зүжэгэй гол геройнуудай нэгэн—Степан Драйкин.

РСФСР-эй габьяата, Буряадай АССР-эй арадай артист Д. Дондуковой 40 жэлэй турша соо гүйсэдхэhэн рольнуудые тоолохонь угаа бэрхэтэй. Харин гаталhан замынь үргэншье, арюуншье гэжэ хэлэхэ дураа хүрэнэ.

В. ТОКТОХОЕВА.

АЖАЛАЙ МАСТЕРСКОЙДО

РЕПОРТАЖ

Хориин нэгэдэхи дунда hургуулиин hуралсалай мастерскойдо ороходо, ямар нэгэн заводой гү, али фабрикын цех соо ороhон шэнги hанагдаха юм. Уужам hэруул хоёр таhалга соо элдэб түхэлэй станогууд таhалгаряагүй түернэ. Үхибүүд модо хюрөөдэнэ, харуулдана. 4—8-дахи классуудай hурагшад үдэр бүхэндэ ажалай хэшээлнүүдтэй танилсажа, дархалалгын оньhо, дүй дүршэл шудална. Манай тэндэ ошоходо, 6-дахи «в» классай hурагшад дархалжа сүлөөгүй байгаа hэн. Урда захын таhалгада Коптилкин Вова, Махалов Петя, Арефьев Юра, Снетков Вова гэгшэд хамтаржа, уhан соогуур тамарха онгосо дархална.

— Дархалжа дүүргээд, hүүлдэнь шэрдэжэ гоёоходомнай, одоол далайда тамардаг корабль шэнги болохо,—гэжэ Махалов Петя хэлэнэ. Харин хажуудахи хоёрынь (Краснопеев Витя, Дагбаев Эрдэм) уhан доогуур ябадаг онгосо дархалжа, мүн баhа сүлөөгүй hалирна. Нюргаар набтаршаг Кривошапка Вася гансаараа катер бүтээжэ байба. Нүгөөдэ таhалгада Татауров Миша модо харуулдана.

— Зай, Миша, юу дархалнаш? — гэжэ асуубаб.

— Эбдэрхэй стулда шэнэ хүл таарууулхам, — гэжэ тэрэ томоотой янзаар харюусана.

— Яажа мэдэхэбши даа. Эдэ хүбүүдэй зариман далайн онгосонуудые жолоодожо, түрэл hургуулияа, багшанараа суурхуулжа болохол. Онгосо бүтээдэг инженернүүдшье... Мүнөө hургуулида дадал шадабаритай боложо, түрүүшын алхам хэнэ гээбы, — гэжэ ажалай багша Эрдэни Цыденович Доржиев хөөрэнэ.

Эрдэни Цыденовичэй хэлэгшэ тон зүб. Бага наhанhaa дархалжа, ажал хэжэ hураад байхада, хүн бүхэнэй бүхы наhанда аша туhатай ха юм. «Эрдэмдэ эдэбхи хэшээлээр hурадаг, дүршэлые баатар ажалаар олодог» гэжэ буряад арадай дунда дэмы хэлсээгүй байха.

Ёhотой корабль, катернуудые бүтээгшэд болоогүйшье haa, модошо дархашуул, үгышье haa, гэр бүлэдэнь хэрэгтэй гар үзүүрэй юрын дарха хэжэ шадаха бшуу.

Энэ hургуулиин 4—5—6 классуудта Эрдэни Цыденович Доржиев, 7—8 классуудта Андрей Михайлович Асташов ажалай хэшээлнүүдые заана. Үхибүүдые гар урлалгада олон жэлдэ hургажа, дүй дүршэлтэй болонхой зон. Тиимэhээ hургуулидаа элдэб янзын станогуудые абаhан, тааруулжа тодхоhон, hурагшадай хайшан гэжэ хүдэлхые hургаhан байна. Дарха хэхэдэ тон хэрэгтэй hүхэ, гар хюрөө, харуул, hүүшэ болон бусад хэрэгсэлнүүд элбэгээр бэлдэгдэнхэй. Зунай үедэ хатаажа бэлдэhэн хабтагай, мүн бусадшье зүйлнүүд гүйсэд хүрэхөөр ябталаатай харагдана.

Ахамад классай hурагшад зунай амаралтын үедэ, мүн ажалай хэшээлнүүдэй боложо байхада парта, самбар, стол, стулнуудые жэншэдгүй заhадаг болонхой. Ажалай багшанар, наринаар дархалхые hурагшадтаа заана, ойлгуулна, заримдаа өөhэдөөшье харуулжа, мүлижэ үгэнэ. Эрдэни Цыденовичэй модо харуулдахада зомгоолынь нимгэхэн, одоо утаhан шэнгеэр таhарангүй гаража, монсогойрон хумирна. Эгээл нимээр харуулдахые hурагша бүхэн хүсэлнэ, бэлиг шадабаряа гаргана.

— Дагбаев Эрдэм Краснопеев Витя хоёр уhан доогуур ябадаг онгосо дархалхадаа, ехээр заалгангүй, зураг хараад, өөhэдөө бүтээбэл, — гэжэ Эрдэни Цыденович омогорхон хөөрэнэ.

Багшанар хэшээлэй урда тээ hурагшадые ажал дээрээ гэнэ усал болохогүйе сахиха гуримтай танилсуулна, дарханай ямар нэгэ зэмсэг, станок хэрэглэхэдээ, яажа хандахые, тон hэргэг байхые дадхаан ойлгуулна.

Зургаадахи класста ажалай хэшээлэй дүүрэмсээр, удаадахи 8-дахи «а» классайхид мастерскойдо сугларна. Тэдэнэр бүри орёо даабаринуудые абанад. Иигэжэ ажалай хэшээлнүүд үдэр бүхэндэ, хойно хойноhоо үнгэрнэ.

hургуулиин мастерскойhoo гараад ябахадаа, манай ерээдүйн халаан — залуу үетэнэй иимэ бэлиг түгэлдэреөр hуража, дүршэжэ байhанда баясаха, омогорхохо ушартай байгаа hэн.

Б. ЛАЙДАПОВ.

Таниие ямараар ханганаб?

БАЯСХАЛАН ХҮРГЭДЭГ

Манай Зэдын хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангаха аймагай комбинадай автомашинануудай жолоошод А. Балгин, С. Москвитин, хубсаhа эсхэгшэд Чонжинова, Абидуева гэгшэд холын фермэ, отара, гүүртэ дээгүүр ниитын мал харууhалжа байhан ажалшадай дүтын нүхэд болонхой. Тэдэнэй оролдосотой ажалые малшад үндэрөөр сэгнэнэ.

Дурсагдагша нүхэд манай комбинадта үнинэй хүдэлнэ. Тиихэдээ малшадай захил бэелүүлхын түлөө хүсэ шадалаа гамнадаггүй. Тусгаар түхеэрэгдэhэн хоёр автомашинадаа хубааржа hуугаад, малшадай захилаар оёгдоhон элдэб хубсаhа абаад, тусхай графигаар хүдөөгөөр ябадаг юм. Энээнhээ гадна тэдэнэр хүн зондо саг үргэлжэ хэрэгтэй боложо байдаг эд бараануудые городhoo асаржа тараадаг байна.

Нүхэр Балгин Дэрэстэй, Нуга болон тэрэ багын малшадай дунда ябажа ерэбэ. Харин С. Москвитин Борьёогой талын малшадта ошобо.

Иигэжэ ниитын малай хоролтогүй, тобир тарган ондо орохын түлөө манайшье комбинадай хүдэлмэришэд оролдоно.

Г. ЛЮДИНА,
Зэдын аймагай комбинадай бухгалтер.

Хилын саанаhаа

• телефон • телеграф • радио

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ТҮЛӨӨ, АРАДУУДАЙ ЖАРГАЛТА БАЙДАЛАЙ АША ТУhАДА

СССР-эй Верховно Соведэй Москвада боложо байгаа сесси тухай мэдээсэлнүүд дэлхэйн хэблэлдэ үргэнөөр тунхаглагдана. Советскэ Союзай эб найрамдалта политикаяа саашадань бэелүүлхээр, уласхоорондын шахардуу байдал hуларуулхаар, оронойнгоо экономико хүгжөөлгэдэ, совет арадай байдал улам hайжаруулгада хүсэлэл оролдолгоёо элсүүлхээр эрид шиидэнхэй байhыень эдэ үдэрнүүдтэ Совет ороной ниислэлhээ ороhон мэдээсэлнүүд гэршэлнэ гээд олон оронуудай газетэнүүд шэнжэлэлнүүд доторoo тэмдэглэнэ. Сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа асуудалнууд — 1974 ондо СССР-эй арадай ажахы хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй, гүрэнэй бюджедэй проектнүүд —«КПСС-XXIV съезд дээрэ тодорхойлогдоhон хараа бодолые элирхэйлнэ, совет хүнүүдэй ажана байдалда ехэ анхарал оролдолгын хандуулагдадагые батална» гэжэ Франциин «Юманите» газетэ бэшэнэ.

Сессиин зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаhан СССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджет ороноо хамгаалгада мүнгэ hомололго хорооохоор хараална гэжэ Англиин «Морнинг стар» газетэ тэмдэглэнэ. «Ороноо хамгаалгада мүнгэ hомололгые хорооходо гэпэн СССР-эй бодомжо бүхы дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал тогтоохын тула Советскэ Союзай гансашье үгөөрөө бэшэ, мүн бодото хэрэгээрээ оролдолго гаргажа байhыень гэршэлнэ, — гэжэ Индиин ЮНИ гэдэг информационно агентство мэдээсэнэ. — Энэнь зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгаяа хорооxыень, мүнгэ зөөри амгалан байдалай аша туhада хэрэглэхыень бүхы гүрэнүүдые уряална».

Советскэ Союз ороноо хамгаалгада мүнгэ hомололго хорооходоо, амгалан байдалай түлөө тэмсэнэ гэжэ гадаадын хэблэл сэхэ мэдэрнэ. Жэшээлхэдэ, «шахардуу байдалай hуларжа байhые хараада абажа, Советскэ Союз иимэ алхам хэнэ» гээд Англиин «Таймс» тэмдэглэнэ. «Уласхоорондын шахардуу байдал hуларуулхые СССР хүсэнэ» гэжэ Японой «Асахи» бэшэнэ.

Верховно Соведэй сессиин хүдэлмэриие шэнжэлхэдээ, 1974 оной арадай ажахын түсэб үргэн хэрэглэлэй эд бараа ехээр үйлэдбэрилхэ, сэрэгэй бюджет хороохо гол зорилго табина гээд «Нью-Йорк таймс» тунхаглана. Зүүн, баруун гүрэнүүдэй хоорондын шахардуу байдал hуларуулхые Советскэ Союзай хүсэдэг байhые энэнь элирхэйлэн гэршэлнэ.

1973 он совет экономикодо, гадаадын политикада «юhэдэхи табан жэлэй гол шата болонхой» гэжэ КПСС-эй ЦК-гай hүүлэй Пленум, СССР-эй Верховно Соведэй энэ сесси элирхэйлэн харуулна гэжэ «Трибуна люду» газетэ тэмдэглэнэ. Ажахын ба соёлой байгуулалтын талаар Советскэ Союзай туйлаhан амжалтанууд он жэлнүүдэй ошохо тума Совет гүрэнэй нэрэ хүндын бүхы дэлхэй дээрэ улам дээшэлжэ байhые гэршэлнэ.

1973 ондо совет экономико ехэ үрэ дүнгүүдые туйлаа гэжэ «Вашингтон пост» бэшэнэ. Урдань абтаагүй ехэ ургаса хуряагдаа, промышленностьда горитой амжалтанууд туйлагдаа гээд газетэ тэмдэглэнэ. 1973 оной национальна олзо доход түсэбөөр хараалагдаhанhaa үлүү ехээр нэмээ. Мүнөө Москвада зүбшэлэгдэжэ байгаа 1974 оной арадай ажахын түсэбэй проектын ёhoop, совет хүнүүдэй олзо доход улам дээшэлхэ, гэр байра бүри олоор баригдаха байна гэжэ «Нью-Йорк таймс» газетэ мэдэрнэ.

(ТАСС).



Мозамбикын нэгэ тосхоной энэ хүбүүн тэрэниие үншэрүүлэн гансаардуулhан алуур дээрмын зэбсэгүүдые зэбүүрхэнгеэр харана.

Португалиин колонизаторнууд Мозамбикын арад зониие hүрдүүлэн айлгажа, үбдэг дээрэнь зогсоохые оролдоно. Теэд амгалан арад зониие алаха, дээрмэдэхэдэ, эрхэ сүлөөгэй тэмсэлэй түлөө бодоhон патриодуудай зориг бүри хатуужажа, эрэлхэг тэмсэл бүрил ехээр hужарэн үргэдэнэ.

НДН—ТАСС-ай фото.

ПРАГА

Эб найрамдалта хани барисаанай аша туhада

ТАСС

ФРГ-гэй Федеральна канцлер В. Брандтын, ФРГ-гэй вице-канцлер, гадаадын хэрэгүүдэй министр В. Шеелиин албанай хэрэгээр декабриин 11—12-то ЧССР-тэ ерэhэн тухай коммюнике эндэ тараагдаа. Ерээд байха үедэнь ЧССР-эй, ФРГ-гэй хоорондохи харилсаа hайжаруулха договорто гар табигдаhан байна.

Чехословакиин, Баруун Германиин хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондо болоhон хөөрэлдөөнүүд зүб зүйтэй ашатай туhатай байгаа гээд коммюнике дотор тэмдэглэгдэнэ.

ЧССР-эй, ФРГ-гэй хоорондохи договорто гар табигдаhаарнь хоёр тала сэдьхэлээ хананги байhанаа мэдүүлэн, тэрэ хоёр ороной хоорондохи харилсаа hайжаруулха гээд найдажа байhанаа мэдүүлээ.

ПРАГА

В. БРАНДТЫН, В. ШЕЕЛИИН ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

ТАСС

Эндэ үнгэргэгдэhэн пресс-конференци дээрэ ФРГ-гэй федеральна канцлер В. Брандт, ФРГ-гэй вице-канцлер, гадаадын хэрэгүүдэй министр В. Шеель үгэ хэлэбэ.

ЧССР-эй, ФРГ-гэй хоорондохи договорто гар табиhан ушар шухала удха шанартай байна гэжэ В. Шеель тэмдэглэхэ зуураа, энэ договор хоёр ороной хоорондохи харилсаа hайжаруулха, харилсаа холбоондонь шэнэ шата болохо байна гэжэ тэмдэглээ, мэдүүлээ. ЧССР-эй ба ФРГ-гэй хоорондохи харилсаа hайжаруулга, ФРГ-гэй правительствын гадаадын политическэ хараа шугамай гол шухала шатануудай нэгэниинь болоно гэжэ В. Брандт хэлэбэ.

ФРГ-гэй, Европын социалис оронуудай хоорондохи харилсаанай хүгжэлтэ тухай хэлэхэдээ, ФРГ-гэй правительство Европын бүхы социалис оронуудтай харилсаагаа hайжаруулхые оролдоно гэжэ В. Брандт мэдүүлээ. ЧССР-тэй харилсаагаа hайжаруулhанай hүүлээр Болгаритай, Венгритэй харилсаа тогтоохые ФРГ хүсэнэ гэжэ В. Брандт хэлээ.

Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэевропын зүблөөнэй хоёрдохи шатын хүдэлмэридэ, мүн Европодохи зэбсэгтэ хүсэнүүдые ба зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хороохо тухай хөөрэлдөөнүүдтэ ФРГ ехэ анхаралаа хандуулна гэжэ В. Шеель корреспондентнүүдэй асуудалнуудта харюусахадаа, мэдүүлээ.

ВЕНЬТЬЯН

Лаостохи хөөрэлдөөнүүд

ТАСС

Лаосто амгалан байдал hэргээхэ, национальна эблэрэлгэ туйлаха тухай хэлсээ бэелүүлхэ талаар Түбэй хамтын комиссиин (ЦСК) ээлжээтэ, дүрбэдэхи заседани эндэ болобо. Сентябриин 14-нэй протоколой үндэhөөр бии болгогдохо хүтэлбэрилгын хамтын зургаануудай хүдэлмэриин аюулгүй ба таарамжатай hайн байдал хангаха зорилготойгоор ороной гол хотонууд — Вьентьян ба Луангпрабангые нейтральна байлгаха тухай асуудалые Лаосой Патриотическа фронтын, Вьентьянай правительствын делегацинуудай түлөөлэгшэд зүбшэлжэ эхилбэ.

Луангпрабангдахи Түбэй хамтын комиссиин ажал ябуулгын асуудалнуудаар, хамтын полициин хүсэнүүдые бии болгохо, Вьентьянай правительствын сэрэгүүдые ниислэлэй районhoo гаргаха тухай асуудалнуудаар хоёр тала hанамжануудаа хэлсэhэн байна.

Мүнөө хөөрэлдөөнүүд амжалтатайгаар үнгэрнэ. Тиимэhээ хэлсээнүүдые бэелүүлгэдэ амжалта туйлагдахаха гэжэ Патриотическа фронтын түлөөлэгшэ, заседаниин дүүрэмсээр журналистнуудай урда үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглээ.

БРАТИСЛАВА

Уласхоорондын конференци

ТАСС

Словакиин Социалис Республикын гэгээрэлэй министерствын эмхидхэhэн социалис оронуудай дээдэ hургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, багшанарай уласхоорондын конференци Словакиин Банска-Бистрица хотодо нээгдэбэ. Советскэ Союзай Болгариин, Венгриин, ГДР-эй, Польшын, Румыниин, Чехословакиин түлөөлэгшэд конференциин хүдэлмэридэ хабаадана.

«Дээдэ hургуулиин багша болон студентнэрые коммунис ёhoop хүмүүжүүлгэдэ тэрэнэй үүргэ» гэhэн темэ конференци дээрэ зүбшэлэгдэнэ.

СОФИ

Үгээ ойлголсобо

ТАСС

Хоёр ороной хоорондо дипломатическа харилсаа тогтоолготой нягта холбоотой бүхы асуудалнуудаар үгээ ойлголсожо байhанаа НРБ-гэй ба ФРГ-гэй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствэнүүдэй делегацинуудай хоорондо болоhон хөөрэлдөөнүүдэй үедэ тэмдэглэгдээ. БТА агентствын мэдээсэhэнэй ёhoop, делегацинуудай хоорондохи түгэсхэлэй хөөрэлдөөнүүдэй үрэ дүнгүүд НРБ-гэй, ФРГ-гэй правительствануудай hайшаалда табигдаха юм.

ДАМАСК

САР-ай правительствын шиидхэбэри

ТАСС

«Пан-Американ Уорлд Эйруэйз» гэдэг американ авиатранспортна компаниин самолёдуудай ороной дэбисхэр дээгүүр ниидэхыень хааха гэhэн шиидхэбэри Сириин Араб Республика абаба.

САНА агентствын мэдээсэhэнэй ёhoop, Дамаскын уласхоорондын аэропорт дээрэ самолёдуудыень буулгахаар хараалагдаhан ниидэлгэнүүдэй юрын программые американ компаниин бэелүүлээгүй байhанhaa энэ хэмжээн абтаа.

ПАРИЖ

Сайгон захиргаанай гэмтэ ябуулганууд

ТАСС

Шорон түрмэнүүдтэнь таmалагдан зобоогдожо байhан граждан хүнүүдые сүлөөлэлгээ сайгон захиргаан 1973 оной июль hарада болюулжа, эдэниие алажа хюдажа эхилээ гээд патриодуудые сүлөөлхын түлөө тэмсэлэй Урда Вьетнамай комитедэй мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ. Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын информационно бюрогой энэ мэдүүлгые Парижда тараагаа. Сайгон захиргаанай зэрлиг бүдүүлиг ябуулганууд тухай элирхэйлэн гэршэлhэн ушар баримтанууд коммюнике дотор хэлэгдэнэ. Октябриин 14—15-да Чавнида сайгон алууршад түрмэдэ хаагдаhан хэдэн хүнүүдые алаад, тоггойень таhа сабшан, эдэнэй бэенүүдые уhа руу хаяhан байна. Октябриин 22-то Саутхань гэдэг райондо— алуулhан хоёр хүнэй бэе, октябриин 26-да үшөө табан хүнэй бэе олдоhон байгаа.

УРАН ГАРТАЙ ЧАСЫШАН

Нэгэ таhалга соо урданай ...н зуугаад час хэбтэнэ. ...мнай час заhабарилдаг ...терской бэшэ. Бидэ Сибириин хүдэлмэришэнэйдэ — ...нөө пенсидэ гараад, Ангарск хотодо hуудаг хүнэйдэ айлшаар ерээд байнабди. ...э олон часуудые жаран ...а наhатай, тусхай hургуулигүй-механик Павел Курдюков суглуулаа юм. Энэниие нютагаархиниинь «үе сагые сахин хадагалагша» ...эд нэрлэдэг болонхой.

Ерээдүйн уран гартай часышан Вятска губерниин ...урдьки тосхондо түрөө ...н. Тиигээд арбан таба наhатайдаа эсэгэтээ хамга ...шыхан слесарна мастерскойдо хүдэлдэг байгаа.

— Нэгэтэ стол дээрэhээ ...и гансахан часаа унагаархёо бэлэйб, — гэжэ Курдюков хөөрэнэ. — Тэрэ час ...бутаршоо hэн. Би эхэhээ ...алашье хүртөө hэм даа. ...эгэмни тэрэ часаа город ...hуулхаяа абаашаа, теэд ...нээнэйшни хэбтэхэ газар — шорой шохойн обоохой» ...эд мастер хэлээ hэн гэхэ...

Үдэшэндөө, түрэлхидhөө ...ужа байгаад, Павел часай ...оохиие онгилдог байба. ...игэжэ байтараа нэгэ час ...мидыруулаад», өөрөө ехэ ...гайхаhан, баярлаhан юм. ...рэ часынь тодо hонорооp ...жа эхилээ бшуу. Тэрэ ...hэнhээ хойшо Павелай ...рнууд «аниргүй хэбтэдэг» ...еханизмууд тээшэ ходол ...арбайжа байдаг болошоо ...эн.

Курдюковой суглууlhан ...асуудай дунда эгээл түрүүн ...нэ эсэгынь абажа ябаhан ...ранцуз шпиндельнэ час ...айhан гэхэ. Ехэ урданай ...ас байгаа. Энэ часынь мүнөөшье хүрэтэр гэр соонь ...ундэтэ hууриия эзэлнээ. Тэрэнэй hөөлдэнги бүдүүн ...яанинь аяар арбан долоодохи зуун жэлэй үе сагые ...ануулна.

Орёо нарин приборнуудые заhабарилагшын мэргэжэлтэй болоод, Павел Курдюков городуудаар hайса ...аншалhан байна. Иигэжэ ...баад ерэхэ бүридөө «үхэ...эhэн» часуудые асардаг ...эн.

— Манай түрэ хуримай ...үлээр арбаад жэлэй үнгэрөөд байхада, гэр соомнай табан зуугаад шахуу час дуу дууладаг, хүхыдэл доногододог, миин юрэл саг харуулдаг агша hэн,—гээд Ульяна Курдюкова hанаашална.

...1950 ондо Павел Курдюков залуу город Ангарск нүүжэ ерээ hэн. Ерэмсээрээ, уужам ехэ байра абаhан юм. Теэд бүмбэрсэг дэлхэйн али бүхы тохой буланhaa суглуулагдаhан эдэ шаг шууяатай часуудhaa боложо, байрань уйтан, бага болошоо.

— Модон час дархалдаг суута мастер, минии нютагай Семен Бронниковой хэhэн модон час хайшаншье гээд бэ даа нэгэтэ минии гартэ ороо hэн, — гээд Курдюков хөөрэнэ. — Гэхын дашарамда, тэрэниие час гэжэ нэрлэхэнь бэрхэтэйшэг болоhон байгаа. Юрэл модон хайрсагхан hэн. Тэрэ часай частьнуудынь хуhан, жимолость, пальма, хулhан, гэхэ мэтэ модоор зохёожо хэhэн байгаа. Харин энэ часай ябажа эхилхэдэнь, гэр соомнай ёhотой hайндэр болоо бэлэй.

Павел Курдюковой час бүхэн өөрын түүхэтэй. Гэрэй эзэн эдэ түүхэнүүдынь ехэ дуратайгаар хөөрэдэг.

—Энэ эхэнэрнүүдэй баряад ябадаг сүүмхэдэл адли час Америкэдэ бүтээгдэhэн, 90 наhатай. Энэ час өөрын онсо абяатай, өөрынгөө хэмээр ябадаг. Энээхэн час уран зохёолшо Алексей Толстойн байhан. Тэрэниие ородой мастер Верли бүтээгээ юм.

XVIII зуун жэлдэ Парижда бүтээгдэhэн нэгэ час Деметра бурханиие дүрсэлэн зурагланхай. Тэрэ зүүн гартаа боолто ба хадуур баринхай, баруун гараараа бүмбэрсэг дэлхэйе хүдэлгэн эрьюулнэ: нэгэ дүхэриг хэхэдэнь — секунда, нүгөө дүхэригынь секунда болоно. Ессентукида энэ часые Курдюковой олоходонь, час заhадаг мастер иигэжэ хэлээ гэхэ: «Та хэндээшье хэрэггүй түмэрэй хаядаhа худалдажа абахатнай. Энэ частнай хэзээдэшье ябахагүй». Курдюков тэрэ үеын француз час тухай бүхы номуудые уншаад, хэдэн арбаад частьнуудые бүтээгээ hэн. Тиигээд лэ Деметра амидыраа бэлэй...

Ангарскда hуудаг энэ хүнэй олон часуудые харанhанайнгаа hүүлээр Москвадахи түбэй Политехническэ музейн түлөөлэгшэ тэрээндэ иигэжэ хэлээ:

— Энэ эрдэм баялигые хүн зоной нюдэнhөө нюуха эрхэгүйт!

— Би нюунагүйлби, — гээд, Курдюков налгай зохидоор харюусаа hэн. — Та мүнөөдэр манайда ерэhэн табидахи хүн болонот, үдэшэ болотор үшөө үды даа...

Энэ хөөрэлдөөнэй hүүлээр нэгэ хэды үдэрэй үнгэрhэн хойно «үе сагые сахин хадагалагшын» гэртэ ниислэл хотоhоо бүхэли делегаци ерэhэн юм. Тэрээнтэй үни удаан хөөрэлдөө, тэрээндэ ойлгуулаа бэлэй. hүүлээрнь зуун табин час Москва, бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ музейн зал соо табигдахаар эльгээгдээ.

Иимэ шухаг часуудай үлөөшэ хубииень Курдюков Ангарск хотодо бэлэглээ hэн. Мүнөө эдэ часуудые эндэхи музейн тусхай зал соо хаража болохо юм.

— Гэр соомнай түрүүшынхеэл абяа шэмээгүй болоо hэн, — гээд, Ульяна Курдюкова энеэбхилнэ. — Иимэ байдал удаан тогтоогүй. Минии үбгэн орон соогуураа аяншалхаяа ошоhон аад, даажа ядатараа часуудые суглуулжа ерэhэн юм. Дахин амидырhан часууд хабарай алаг туунууд мэтэ дууладдана. Заримдаа энэ хоёр намдуу, номгорhон шэнги болохо, тиихэдэнь зуун таби наhатай «Беккер» гү, али ямбата «Юнганс» дуугаа татажа эхилхэ. Гайхалтай hайхан хүгжэм даа!

...1972 ондо Ангарск хори нэгэтэй болоо hэн. Хотын мүндэлэн түрэhэн үдэр городской гол башни дээрэ анха түрүүшынхеэ мантан томо курантнууд «дуугараа» бэлэй. Энэ часые ородой алдарта мастернуудай ёho заншал үргэлжэлүүлэгшэ Павел Курдюков бүтээгээ.

Леонид МОНЧИНСКИЙ,
АПН-эй корреспондент.

ТОЛИ

СҮЛӨӨТЭЙ САГТАА...

УЛААН-ҮДЭ хотын нэгэ гудамжада танил хүнтэеэ уулзашабаб. Субботын үдэр байгаа. Тэрэ хүмни нилээд «халуунтай» болонхой. Архиин шороб үнэр тэрэнэй аман соо hоо сорьён гарана.

— Яагаа сүлөөтэй ябанаш, —гэжэ асуубаб.

— Хоёр үдэр амарна ха юмбиди, — гэжэ тэрэм урдаhаам нэгэ уршыгаад, «зууа граммайхние» эрибэ.

—Сүлөөтэй сагтаа бага сага архидажархихада яаха hэм. Хара гэртээ миин лэ hууха-даш хашартай болошоно. Сэвэр агаарта сэнгэхээ гараа hэм. Тиигээд нэгэ нүхэртээ уулзааб, — гэжэ тэрэм бүр-бар гээд, саашаа ябашаба.

...Сүлөөтэй саг. Хүнэй дуулаадхихада, ямар урин үгэнүүд гээшэб даа! Зузаан номой хуудаhануудые түргэн ираhан мэтээр үнгэрдэг үдэр, хоногууднай.

—Сүлөөтэй байхада, саг үнгэржэ үгэдэггүй. Үдэр, пара, жэл ехэл ута шэнгеэр үзэгдэдэг юм, — гэжэ наhатай нэгэ хүнэй хэлэжэ hууhые мартадаггүйб.

Саг гээшэ хэниешье хүлеэдэггүй, заха хизааргүй, эхин адаггүй юумэн гэжэ хэлсэдэг ааб даа. Зүгөөр сүлөөтэй саг тухай бодолгото болоходо, ехэл hонин байдаг гээд hанагдана.

Гүрэнэй байгуулалтаhаа, хүн зоной ажаhуудалhаа, оронной экономикын хүгжэлтэhөө сэхэ дулдыдадаг сүлөөтэй саг тухай ойлгосо юрэнхы бэшэ юм. Имагтал Совет засагай тогтоhонhоо хойшо, общественный аша туhада хүн бүхэнэй ажалладаг, худэлдэг болоhонhоо хойшо сүлөөтэй саг тухай ойлгосо тад ондоо болонхой.

СССР-эй профсоюзуудай XV съезд дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Леонид Ильич Брежнев нигэжэ хэлээ hэн: **«...Ажалhаа сүлөө саг гээшэ ниитын баялигай хэмжээн мүн гэжэ үшөө Маркс хэлэhэн юм... Ажабайдалдаа хүнэй бээ абажа ябаха гээшэ тэрэнэй гансахан өөрынь хубиин хэрэг бэшэ. Ажалhаа сүлөө саг — общественный үмэнэ харюусалгаhаа зайсаад ябаха саг бэшэ».**

Эгээл сэхэ руунь хэлэhэн, тон зүб, сэсэн мэргэн үгэнүүд... Ажалhаа сүлөө саг манай ороной хүн бүхэндэ бии. Табан үдэрэй туршада ажал хээд, хоёр үдэр амардаг hайн hайхан гурим тогтонхой. Үгышье hаа, ажалшад жэлэй туршада нэгэ дахин амаралта абана. Хариин оронуудта туристын путёвкоор ошожо ерэнэ, бэеэ эмшэлүүлжэ, курортдо амарна. Богонёор хэлэхэдэ, совет хүнүүдтэ шухала эрхэ нүхэсэл, арга боломжо социализм байгуулжа, эрдэм болбосорол, соёл гэгээрэлээ тэдэнэй дээшэлүүлхэ, бэеынгээ элүүр энхые бэхижүүлхэ, үхибүүдээ хүмүүжүүлхэ, ондоошье эрилтэнүүдээ хангахын тула гүйсэд хүрэхэ сүлөөтэй саг үгэhэн байна.

Зай, нүхэд, бодоод үзэе. Сүлөөтэй сагаа хэр зүбөөр, хэр ашагтайгаар үнгэргэжэ шадана гээшэ гүбди? Манай хүнүүд, нүхэд, аха дүүнэр тэрэнээ, сүлөөтэй сагаа хэр зүбөөр хэрэглэжэ, аша туhатайгаар үнгэргэнэ гү? КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй СССР-эй профсоюзуудай XV съезд дээрэ хэлэhэн үгэ соо тон зүб заабаринууд бии. Үсөөн бэшэ ушарнуудта энэ сүлөөтэй сагнай хооhоор, бодомжогүйгөөр, заримдаа хүнүүдтэ өөhэдтэнь, ондоошье зондо, hүүлэй hүүлдэ ниитын аша туhада хохидолтойгоор үнгэргэгдэнэ. Нюугаад яахамнайб. Амаралтын гү, али гарагай долооной үдэрнүүдтэ хаража байхада, «хатуу харые даражархиhан», сүлөөтэй сагаа «алажа» ябаhан хүйхэрнүүд үйлсэ гудамжануудта харагдадаг.

Тиихэдэ сүлөөтэй сагаа ашатай hайнаар, зохидоор үнгэргэдэг нүхэд манайда олон. Жэшээлхэдэ, Хурамхаанай аймагай Дэрээнэй сельсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Владимир Цыдыпович Баторов сүлөөтэй сагаа ямар hайнаар үнгэргэнэ гээшэб!

Сельсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын ажал ехэ. Тиигэбэшье, сүлөөтэй сагаа Владимир Цыдыпович Барханай арадай театрай ажал хэрэгтэ зорюулдаг юм. Үшөө 23 жэлэй саана энэ нүхэрнай Барханай арадай театрые эмхидхэhэн, байгуулhан юм. В. Ц. Баторов — бэрхэ режиссер. Тэрэ гэhэн сагhаа хойшо Владимир Цыдыповичэй хүтэлбэри доро Барханай арадай театр томо хэмжээнэй арба гаран, нэгэ акттай дүшэ гаран зүжэгүүдые сцено дээрэ табижа, хүн зоноо баясуулаа. Энэ оролдолгынь түлөө нүхэр Баторовта «Буряадай АССР-эй соёл культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдонхой.

Сүлөөтэй саг... Энэ саг гээшэмнай миин лэ гараа hанжуулаад hууха, хооhон дэмы хөөрэлдөө үүдхэхын, архи уухын, нюдэнэйнгөө хабдатар унтахын, hанаа амархан hуняажа байхын тула хүнүүдтэ үгтэдэггүй hэмнай. Сүлөөтэй саг хадаа хүнүүдтэ өөhэдтэнь, обществодошье, гэр бүлэдэньшье аша туhатайгаар, зохидоор, гуримтайгаар, hонирхолтойгоор үнгэргэгдэхэ ёhотой бшуу.

Хориин аймагай Тээгдэ тосхоной хүбүүн Владимир Батомункуевич Базаржапов тухай эндэ хэдэн үгэ хэлэхэ hанаатайб. Энэ нүхэрнай олон жэлдэ багшалаа. Сүлөөтэй сагаа зүбөөр хэрэглэжэ, Буряадай багшанарай дээдэ hургуули заочноор дүүргээ. hүүлдэнь аспирантурада hураа. Мүнөө Владимир Батомункуевич түүхын эрдэмэй кандидат болонхой. Зүүн-Сибириин технологическа институтда багшална.

Колхоз, совхоздошье, завод, фабрикадашье, албанай газар —эмхи зургаандашье хүдэлhэн хүнүүд, илангаяа залуушуул үдэшын hургуулинуудта, институт, техникумүүдтэ hурана. Тэдэнэр ажалhаа hамшангүй, сүлөөтэй сагаа тон зүбөөр хэрэглэжэ, эрдэм болбосороло дээшэлүүлнэ. Мүнөө үедэ манай Буряад оронойнмай үдэшын болон заочно 65 hургуулида 15 мянга тухай залуушуул hурана. Тиихэдэ ажаллажа, хүдэлжэ байгаад дээдэ hургуулинуудта hурадаг хүнүүдэй тоо хэды олон гээшэб!!

Ажалhаа сүлөө сагаа hайнаар үнгэргэхэ, болбосон ёhоор амарха арга боломжо манайда бүрин бии. Курортнууд, нютагай аршаанууд, амаралтын байшангууд, театрнууд, соёлой ордонгууд болон библиотекэнүүдэй үүдэнүүд үргэнөөр сэлигдэнхэй. Соёлой ордонгүүдай даргэдэ эмхидхэгдэhэн уран hайханай бүлгэмүүд, кружогууд, секцинүүд сүлөөтэй сагаа hайнаар үнгэргэхэ хэрэгтэ өөhэдын үүргэтэй, нүлөөтэй байна. Мүнөө республика доторнай уран hайханай 1400 тухай бүлгэм, арадай 17 театр, арадай 13 хоор болон ансамбль хүдэлнэ. Эдээндэ хабаадажа ябаhан хүнүүд өөhэдынгөө уран бэлигые хүн зондо харуулжа, өөhэдынгөөшье, бусадайшье сүлөөтэй сагые hайнаар, болбосон ёhоор үнгэргэнэ ха юм. Республика доторхи уран hайханай бүлгэмүүдтэ, арадай театр, хоор, ансамбльнуудта аяар 40 мянга тухай хүнүүд хабаадана.

Сүлөөтэй сагтаа олон хүмнай кино, дүрэ буулгана, уран дарха хэнэ, зураг зурана. Улаан-Үдэдэмнай хото, хүдөөгэй дархашуул, уран зураашад, фотографуудай выставкэнүүд нээгдэдэг. Сэлэнгын аймагай «Колосок» гэжэ уран hайханай-агитационно бригада hаяхан Москва ошожо, бүхэроссин харалгада хабаадалсаба. Тиихэдэ Хурамхаанай аймагай Барханай арадай театрайхид Бүхэроссин харалгада хабаадахаяа hаяхан Москва мордобо.

Сүлөөтэй сагтаа hонин ном уншажа, кино хараха, үхибүүдтэеэ сэнгэхэ, тэдээндэ юумэ заажа үгэхэhөө эхилээд, тоолошогүй hайн hайхан хэрэгүүд бии ха юм. Зүгөөр совет хүнэй түбхын түрүүндэхи уялганuудай нэгэн юуб гэхэдэ, үзэл сурталайнгаа талаар ургаха, мэргэжэл, эрдэм бэлигээ дээшэлүүлхэ, өөрыгөө хүмүүжүүлхэ хэрэг болоно бшуу. Тиимэhээ партийна, комсомолой, профсоюзай эмхинүүд хүн бүхэнэй сүлөөтэй сагые обществодо, өөртэнь, хүнүүдтэ туhатайгаар үнгэргэдэг байхын түлөө тэмсэжэ, оролдохо болоно бшуу.

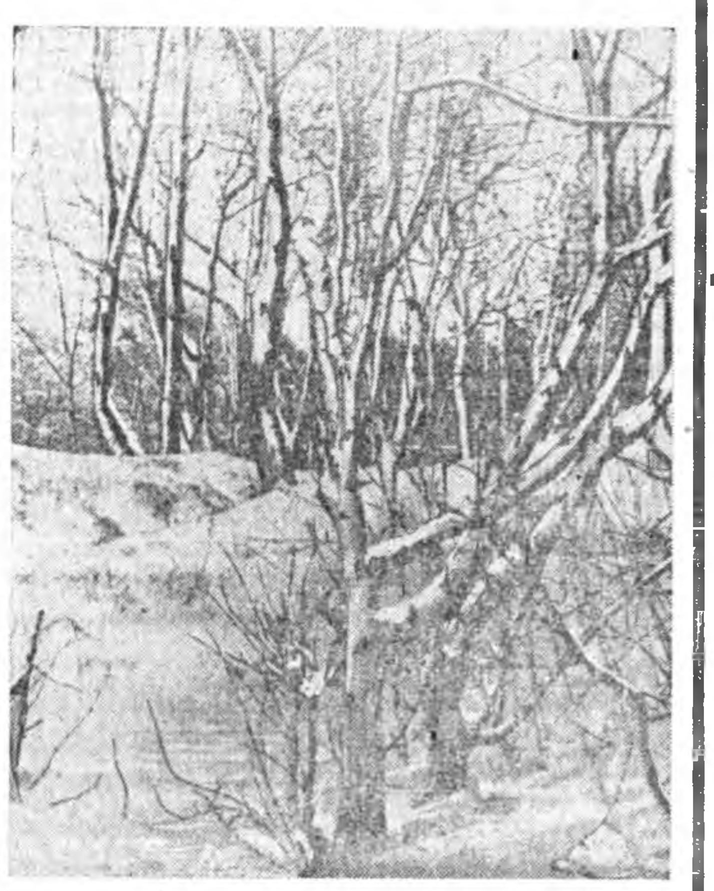
— Сүлөөтэй ябанаб даа. Хэхэ юумэмни олдоногүй, — гэжэ хэлэдэг хүнүүд бидэнэй дунда үсөөржэ, тэдэнэй сүлөөтэй саг ашагтайгаар үнгэрдэг болоhой гэhэн юрөөл табиха дуран хүрэнэ.

Г. ДАШАБЫЛОВ,
журналист.



ҮБЭЛЭЙ ОЙ СОО

С. БАЛДУЕВАЙ, О. МАКСИМОВАЙ фотонууд.



Дулгар ДОРЖИЕВА

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДЬЭЭ

ЭХЭ ОРОМНИ

Түрэл орон тухайгаа
Түүхэлэн бодожо, шүлэг
бэшэнэм.
Эгээ юундэнь дуратайгаа
Эгтээ хэлэжэ шадахагүйб,
шэбшэнэм.
Илгахаар бэшэ. Хуу инаг
намда.
Мэдэрнэм. Шуhандам
энэрхэл мэлмэрнэ.
Элдин хонгор нютагни
урдам,
Эмнэг hэбшээн зулайем
эльбэнэ.
Наран доро гэрэл сасан
байгша
Нарhан модон гэрни
hайхан лэ.
Дуулим талыем магтан
найгагша
Дун сэсэгүүдэй гоёые
гайханам.
Түрэл нютагайнгаа
hэбшээндэ таалуулан,
Түрүүшын алхам
хүбүүндээ хүүлэhэн
Эхэнэрэй жаргал—минии
баяр,
Энэ дэлхэйн жама ёhон.
Үглөөнэй туяае ажалаар
угтаhан
Үргэн Ороноймни
зэрэлгээн тодол.
Арад зомни жаргалайнгаа
утаhанай
Агуу найдалые нигэжэ
томонол.
Эрхэ сүлөөгэй туг үргэн,
Эблэрэн жагсаhан арадни
СССР-эй гимнын хүгжэм
доро
Сэсэглэн байhан Оромни.

МИНИИ ЗАЯАН

Намда ехэ юумэн
хэрэггүй,
Наhандаа, заяандаа
эрхэнэгүйб.
Нарандаа, дайдадаа,
нүхэдтөө
Найдажа баяр хүргэнэм.
Үндэр ордонтой бэшэшье
hаа,
Үгытэйб гэжэ
хэлэнэгүйб.
Сэдьхэлэй баялигhаа
үлүү
Сэнтэй зөөри
бэдэрнэгүйб.
Уншаад бодомжолхо ном,
Унтаха орон, эдихэ
хилээмэтэйб.
Эхэнэр хүнэй жаргал —
Эхын баяр эдэлэнхэйб.
Хүбүүнэйнгээ ерээдүйн
түлөө
Хүлэртэрээ хүдэлнэм.
Барилсаад байдалай
жолоо,
Бурядтаа hуухыень
хүсэ...
Хоёр үзэлэй зүрилдөө,
Хүсэ үгэнэ шүлэгүүд...
Үнэн хэрэгые хамгаал...
Нангин hургаал
сэдьхэлд...
Намда ехэ юумэн
хэрэгү...
Наhандаа заяандаа
эрхэнэгү...
Найдалай галаар эми...
Байдалай зула бэдэрн...

hАНААРАЙ

Холын тэрэ hүнинүүд
Ходол hанаандам ерэг...
Сэнгүү шинии нюдэн
Сэдьхэлhээм илдамаар
гэтэг...
Зунай үдэшын дуулим...
Зугаалhан намаяа бү
бэдэрээр...
Тэнэгхэн ябаhыем ойл...
h...
Тэхирхэгүй гэжэ
мэдээр...
hонор налагай намайе
hонигүй гэжэ бү
хэлээр...
hайхан тэрэ сагаа
hанажа заримдаа ябаар...

ДУУМНИ, ДУУМНИ...

Сагаан hарата hүниин тэ...
Ягаан толон сонходом.
Унтанхай булта. Хон-ж...
Урдын дуун-сэдьхэлдэ...
«Ерэн хоёр остоолбо
Ерэлзээд лэ hайхан юм.
Ерэhэн, түрэhэн нютагн...
Уняар татаад hайхан
юм...»
Урдын сагта энэ дууе
Уг гарбални дуулажа
ябэ...
Шагнахадам мүнөө тэр...
дууе
Сэдьхэлдэм бодолнууд
ер...
Сэнгүү дайдынгаа
hайхандаа...
Шэнээр дуумни мүндэлөө...
Бархан уулынгаа
баяндаа...
Баясан зүрхэмни хүлгөө...
Найдалайнгаа жолоо
шэглүүлэ...
Байдалайнгаа гуламта
дэгжээгээб...
Баргажан нэрээ
нэрлүүл...
Басагад, хүбүүдээ
тэнжээгээб...
Сагаан hарын ягаан
толо...
Сонходо буужал байха.
Нойрыем hэргээhэн энэ
дуу...
Ашанарайм сэдьхэл
ээлхэ гү...

АДУУ МАЛ ТУХАЙ ТААБАРИНУУД

Таабариин эзэн
Тад соохор,
Таниhан үзэhэнөө
Бараhан соохор.
(Хотошо нохойе хусаха).
Хаанай үүдэн
хаалтатай,
Хатанай үүдэн нээлтэтэй.
(Хонинной hүүл, ямаанай hүүл).
Хаанай хаалгын үүдэндэ
Хамагые тууха багсандай.
Хашан зангаар захираа.
(Адууhанай hүүлээ шарбаха).
Заан заадаа.
Загал хүхэ бүншөө.
(Ямаанай хоргооhон).
Тэнгэриhээ тэбэнэ hанжаа.
(Тэмээнэй hүүл).
Дагадай бүхын арhан
Далан долоон хуудаhатай.
(Үхэрэй hархинсаг).
Бээдэй бэлшээ,
Бэрбэл гэтээ,
Заадай захяа,
Заа хүбүүн хорёо
(Урал, хэлэн, шүдэн, залтиха)
Дүүдээ дүрбүүлэн,
Дүдэ бүдэ хоюулан,
Аадай гансааран,
Адуу тууха погсоохой.
(Тэмээнэй дүрбэн хүл, бүхэн, толгой, hүүл).
Добо долоон нүхэтэй,
Хоёр богоолтой.
(Малай толгой).
Гэртэшье хотируулга,
газаашье хотируулга.
(Хэбтэhэн нохой).
Эреэн торгон дэгэлтэй,
Улаан торгон малгайтай,
Багахан шодогор бэетэй
Дууша баатар хүбүүн.
(Эрэ тахяа).
Хоёр могой
Хушуу орёогоо.
(хусын эбэр).
Яг номо
Яhан хүбшэтэй.
(Харти сэмгэн).
Яа нохой, яндан дааган
Яhан сэргэдэ.
(Шагайта сэмгэн).

Г. ЛЕНХОБОЕВОЙ суглуулбариhаа.

СЭЭЖЭНЬ ГҮ, АЛИ УУСАНЬ ГҮ?

Эртэ урда сагта айхабтар эрхэ hамгатай нэгэ баян хүн ажаhууhан юм гэхэ. Тэрэ hамганиинь үбгэндөө ходо эрхэлжэ гонгинодог, үнгэрхэдөө «намайе тэбэрижэ, газаа гарга» гэжэ хэлэдэг hэн ха.

— Ши, үбгэмни, намдаа үнэн зүрхэнhөө дуратай гүш, али үгы гү? — гэжэ нэгэтэ тэрэ асууба.

— Шамдаа дуратай байнгүй яахабиб. Теэд заримдаа хэмhээ хэтэрхэдэшни гүсижэрхиhайб гэжэ hанадагби, — гэжэ үбгэниинь харюусаба.

— Би шамда сохюулхаhаа байха түрэhэн эхэ, асэгадээшье сохюулжа үзөөгүйб. Хэрбээ намдаа дуратай юм hаа, намайгаа бүүбэйлэн эрхэлүүлыш, — гэжэ гонгинон эрхэлнэ.

...Хоёр барлаг хүбүүд тэрэ баянайда хүдэлдэг байба. Эсэтэрээ хүдэлбэшье, садатараа эдихэ эрхэгүй, үлдэхын ехээр үлдэжэ ябадаг hэн.

— Бидэ хоёр гэдэhээ мүлтэйгөөр тэжээхэ бэшэ аад, юунэйхиие гэжэ зобожо ябанабиди. Нэгэ хонинойнь мяха hүни хулгайлжа, нэгэ hайн садаялши, — гэжэ нэгэниинь хэлэбэ. Нэгээ газаань байлгаад, нүгөөдэнь гэртэнь эгээл энэ үедэ hэмээхэн оробо ха.

— Ши намайе тэбэрижэ газаа гарга! — гэжэ энэ үедэ hамганиинь үбгэндөө эрхэлнэ.

— Ай, бааhан, хөөрхэймни, — гээд үбгэниинь бодожо, тэрэнээ тэбэрижэ гаргаба.

Нүхэрөө хүлеэжэ hууhан хүбүүниинь мяха тэбэрижэ ерэhэн нүхэрни гараба гэжэ hанаад:

— Энэшни сээжэнь гү, али уусань гү? — гэжэ асуужархиба.

hамгаа тэбэрижэ гараhан баян энэ абяанhаа ехээр сошоhондоо, гарhаа hамгаяа алдажархиба.

Энэ ушарые хаража хүхиhэн хоёр хүбүүд мяха эдижэ садаашьегүй hаа, үглөөниинь эльгээ эгшэтэрээ энеэлдэжэ садаhан юм гэдэг.

Г. ГЭСЭГЖАПОВА.

«РЕГЕНТ» БА «ШАХ»

1.

ҮНЭТЭ шулуун алмазуудай түүхэ намтар тухай бэшээ hаа, hонин, хурса удхатай туужа, романууд болохол hэн ха. Үнэтэ эдэ шулуунууд хэды ехэ уйдхар, зоболон асарааб, хэды хүнэй ами наhа абаашуулааб, хэды олон гэмтэ ябадалнуудые хүүлээб.

Энэдхэг орондо эгээл түрүүн алмазуудые малтан абажа эхилhэн юм. Голконда мүрэнэй эрьеын баян уурхайда 82 грамм шэгнүүртэй алмаз 1702 ондо олдоhон юм хаш. Тэрэ гэhээр 270 жэл үнгэрөө. Энэ юрын бэшэ алмазай түүхэ hониншье, зэбүүрхэмээршье, гайхамааршье юм.

Энэ алмазые эгээл түрүүн олоhон богоолой нэрэ мэдэгдэнэгүй. Энэ шулуугаа олоходоо, тэрэ богоол хэндэшье хэлээгүй, уурхайhаа бүрин бүтэнөөр нюугаад абажа гараа. Тэрээнтэй ушарhан нэгэ матросто өөрынгөө нюуса тухай шэбэнэбэ.

Алмазынь нилээд томохон hэн. Худалдабал, ехэхэн мүнгэн болохо хэбэртэй. Тэрэ мүнгэнэй ашаар тэрэ муухай уурхайhаа тэрьелжэ, ондоо тээ ошоод, ан бун ажаhуухаар байба. Нюусыень мэдэhэн матрос богоол нүхэртөө туhалхаар найдуулба. Теэд хомхой hанаан, сэдьхэл гээшэмнай тэрэниие диилээ hэн.

Нэгэтэ тааруушаг сагай болохолоор, тэрэ матрос богоол нүхэрөө дуудажа асараад, харата муухайгаар алаад бэсынь уhанда хаяба. Уданшьегүй тэрэ матрос үнэтэ шулуугаа Мадрас хэрэмэй губернатор Вильям Питт гэгшэдэ мянган фунт стерлингээр худалдаба хаш. Теэд абаhан мүнгэниинь зөөри болоогүй hэн. Баяжаhан матрос үдэр бүхэндэ hогтуу ябаха, архиин газарнууд — кабагуудhаа гарахаяа болиибо. Соорхой хармаанhаа гоожоhон hамар мэтээр ехэ мүнгэниинь hалаа, дууhаа. Үгыршэhэн, архида ороhон матрос уданггүй боожо үхөө.

Үнэтэ шулуутай болоhон Питт hанаа амархан ажаhуужа шадабагүй. Тэрэ шулуугаа мүлюулжэ, бриллиант болгуулhан губернаторшье унтажа хонохоёо болёо hэн. Юуб гэхэдэ, алмазыем хүн хулууна аа гү, тонуулна аа гүб гэжэ айhан Питт амар заяагаа үзэбэгүй. hүүлэй hүүлдэ 1917 ондо Франциин герцог Орлеанский гэгшэдэ тэрэ алмазаа гурба үлүүтэй миллион франкаар худалдажа, одоошье hанаагаа амарба.

Тиихэдэ энэ алмаз «Регент» нэрэтэй болоо hэн. Он жэлнүүд үнгэржэл байба. Бриллиант ехэл нягтаар хадагалагдан сахигдадаг hэн. 1792 оной революциин хүлгөөтэ үдэрнүүдэй үедэ тэрэниие хүн хулгайлба. Уданшьегүй хулгайшад баригдажа, Берлинэй нэгэ наймаашанай гарта «Регент» орошобо даа.

Императорай шэрээ эзэлhэн Наполеон I гэгшэ энэ алмазые Францида бусааха гэжэ шиидэбэ. Тэрэ шулууе худалдажа абаад, өөрынгөө шпагын барюулые алмазаар гоёохыень захирба ха. Алмаз шулуун гээшэ уйдхар, зоболонгhоо хүниие аршаладаг, үбшэн хамшагhаа hэргылдэг, хүшэ шадал, зориг хүнүүдтэ үгэдэг гээд урдань хэлсэдэг байгаа. Теэд Наполеон тэрэ «эди шэдиень» амасажа шадабагүй. Ватерлоо шадар болоhон шанга тулалдаанай үедэ шпагаяа үгы болгожорхёо hэн. Алмаз барюултай шпагыень немецүүд оложо абаба. Тиигэжэ үнэтэ шулуун Пруссиин мэдэлдэ ороо бэлэй.

Мүнөө «Регент» алмаз Францидаа дахинаа абаашагданхай. Париж хотын Лувр соо тэрэ хадагалаатай байдаг.

2.

«Шах» гэжэ нэрэтэй алмаз шулуунай «хуби заяан» баhал hонин юм. Энэ шулуумнай баhал Энэдхэгтэ, Голконда мүрэнэй эрьеын уурхайда XVI зуун жэлэй hүүл багаар олдоhон. Шэгнүүрээр ехэшье бэшэ hаа, зорюута мүлигдэhэн шэнги гоё hайхан, үнгэ бүриин туяагаар яларжа байдаг.

Энэ үнэтэ шулуун Энэдхэгэй нэгэ баян князай гарта ороо hэн ха. Алмазай эзэн болоhон тэрэ князь тэрээн дээрээ өөрынгөө нэрэ hиилүүлбэ. «Хоёрдохи Бурхан-Низам-Шах 1000 он» гэhэн үгэнүүд шулуун дээрэ бии болобо.

Уданшьегүй Агуу Монголой сэрэгүүд Энэдхэгэй газар дайда руу добтолон орожо, олон провинцинуудые эзэлжэ шадаба. Тиихэ үедөө элдэб баялигуудые, үнэтэ алмазые шүүрэн, буляан абаба ха.

Хахад зуун жэлэй үнгэрөөд байхада, тэрэ алмаз дээрэ иимэ үгэнүүд hиилэгдэбэ: «Джехангир — Шахай хүбүүн Джехан-Шах. 1051 он». Тэрэнэй hүүлээр хэдэч жэл үнгэрhэн хойно Джехан-Шахай хүбүүн эсэгэеэ түрмэдэ хаагаад, үнэтэ зөөриинь эзэн болоо hэн.

1738 ондо Персиин сэрэгүүд Энэдхэгтэ добтолон оробо. Дели хотые тэдэнэр hандаргаба, тонобо. Тиигэжэ үнөөхи алмазнай Персиин шахуудай зөөри болоо. Зуун жэл үнгэрhэн хойно энэ шулуун дээрэ гурбадахи бэшэг hиилэгдэбэ: «Каджар-Фатх али-Шах Султан. 1242 он». Манайород литээр энэ жэлые тоолоходо, 1824 он болоно бшуу.

Табахан жэл болоод, үнэтэ энэ шулуун алмазтаяа хахасахаб гэжэ шах ухаандаашье оруулаагүй ёhотой. Ородой суута уран зохёолшо, дипломат, Персидэ байдаг элшэн сайд А. С. Грибоедов 1829 ондо Тегеран хотодо харата муухайгаар алуулба. Уран зохёолшын алуулhанда айшаhан, Росситай «халбагаяа хахархаяа» сагаагаараа түбэгшөөhэн шах энэ үнэтэ алмазые ородой хаанда бэлэглээ hэн. Тингэжэ «Шах» гэhэн алмаз Россин зөөри болоод, Үбэлэй Ордондо хадагалагдаа бэлэй.

«Шахай» (алмазай нэрэ) түүхэ энээгээр дүүрээгүй юм. Дэлхэйн түрүүшын дайнай эхилхэдэ, элдэб үнэтэ зүйлнүүдтэй суг хайрсаг соо хэгдээд, энэ алмазнай Москва эльгээгдэбэ. Оружейнэ палатын нюуса склад соо хэдэн олон хайрсагууд, сундүгүүд доро орошоhон «Шах» алмаз ойройдоошье hураггүйгөөр найман жэлэй туршада хэбтээ hэн.

1922 оной апрель hарада тусхай комисси энэ склад соо үнэтэ зүүдхэл, амhартануудые шалгажа, үзэжэ байhаар, «Шах» алмазые оложорхёо hэн. Энээн тухай академик А. Е. Ферсман иигэжэ бэшэнэ: «Дүй дүршэлтэй слесарь энэ суурьгые абаhаар лэ тайлаад орхибо. Тамхинай саарhанда орёогдоhон үнэтэ эдүүд. Ородой хаанай зөөринүүд. Үнэтэ шулуунуудые гаргажал байбабди. Хаана юунэй байhые бэшэhэн, гаршаглаhан юумэн үгы. Заахан туулмаг соо «Шах» алмаз байгаа hэн. Юрын саарhаар орёолгоотой...».

«Шах», «Орлов» гэhэн суута бриллиантнууд манай ороной алмазай фонд соо хадагалаатай байдаг. Мүн Яхад оронhоо асараhан алмазууд эндэ оролсоно.

В. ПЕТРОВ,
(«Советская Россия» газетэhээ абтаба).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда: СССР-эй Верховно Соведэй сессиин материалнууд. «Шиидхэхы гурбадахи. Эршэтэ ажал». Суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаhанда: Прибайкалиин районно партийна конференци дээрэhээ. «Түрүшүүлэй зэргэдэ»— М. Хензыхеновэй статья. «Нютагай Соведүүдтэ»—суглуулбари. Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаhанда: СССР-эй Верховно Соведэй сессиин материалнууд. Хилын саанаhаа.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: Субботын хуудаhан.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

14.05 — hүүлэй hонин. 14.10—Үхибүүдтэ — «Онтохон тухай онтохон»—уран hайханай фильм. 14.40 — «Элүүр энхэ байдал» — эрдэм дэлгэрүүлгын программа. «Ажалай аюулгүйе сахиха ба ариг сэбэр байлга» 15.10—«Кино болгогдоhон уран зохёол»—«Дубровский» —уран hайханай фильм. 16.20—16.30 — Забhарлалга. 16.30—**Үнгэтэ телевидени.** «СССР-эй нефтиин промышленностиин министр В. Д. Шашин танда харюусана». 17.00—**Үнгэтэ телевидени.** «Ан амитадай байдал». **18.00—Үнгэтэ телевидени.** «Москвагай коньки». Фигурна hолжоролгоор уласхоорондын мүрысөөн. 19.00 —«Время» мэдээсэлэй программа.

Улаан-Үдэ харуулна:

19.30—Үхибүүдтэ мультфильмнүүд харуулагдаха. 20.10—«Ая ганга» — уран зохёолой хүгжэмтэ программа.

«Орбита» харуулна:

21.00—«Поэзи». В. Брюсов. 21.20—«Память сердца» уран hайханай фильм. 22.50—**Үнгэтэ телевидени.** Балет тухай дамжуулга. Москвагай хореографическа училищида 200 жэл гүйсэбэ.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ харуулна:

15.10 — Үхибүүдтэ — «Карлик-Нос» — телевизионно зүжэг. 16.10—Концерт. 16.40—«Ута үдэрэй үглөөгүүр» — уран hайханай фильм.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМАЕВ.

Манай адрес, телефонууд

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат—66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации— 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.